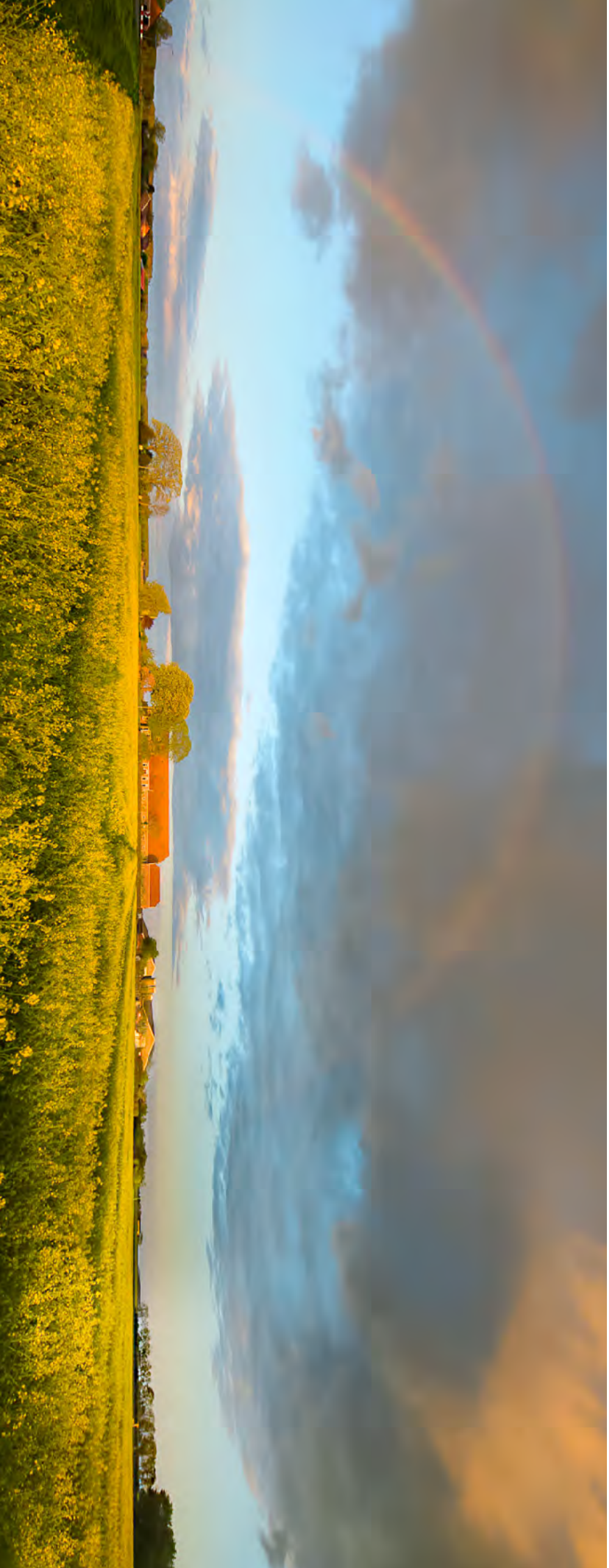

TOEKOMST VOOR OLDAMBt

Samen voor een Wel-varende Graanrepubliek

**Lokaal programma Oldambt
voor Nationaal Programma Groningen**

5 november 2020

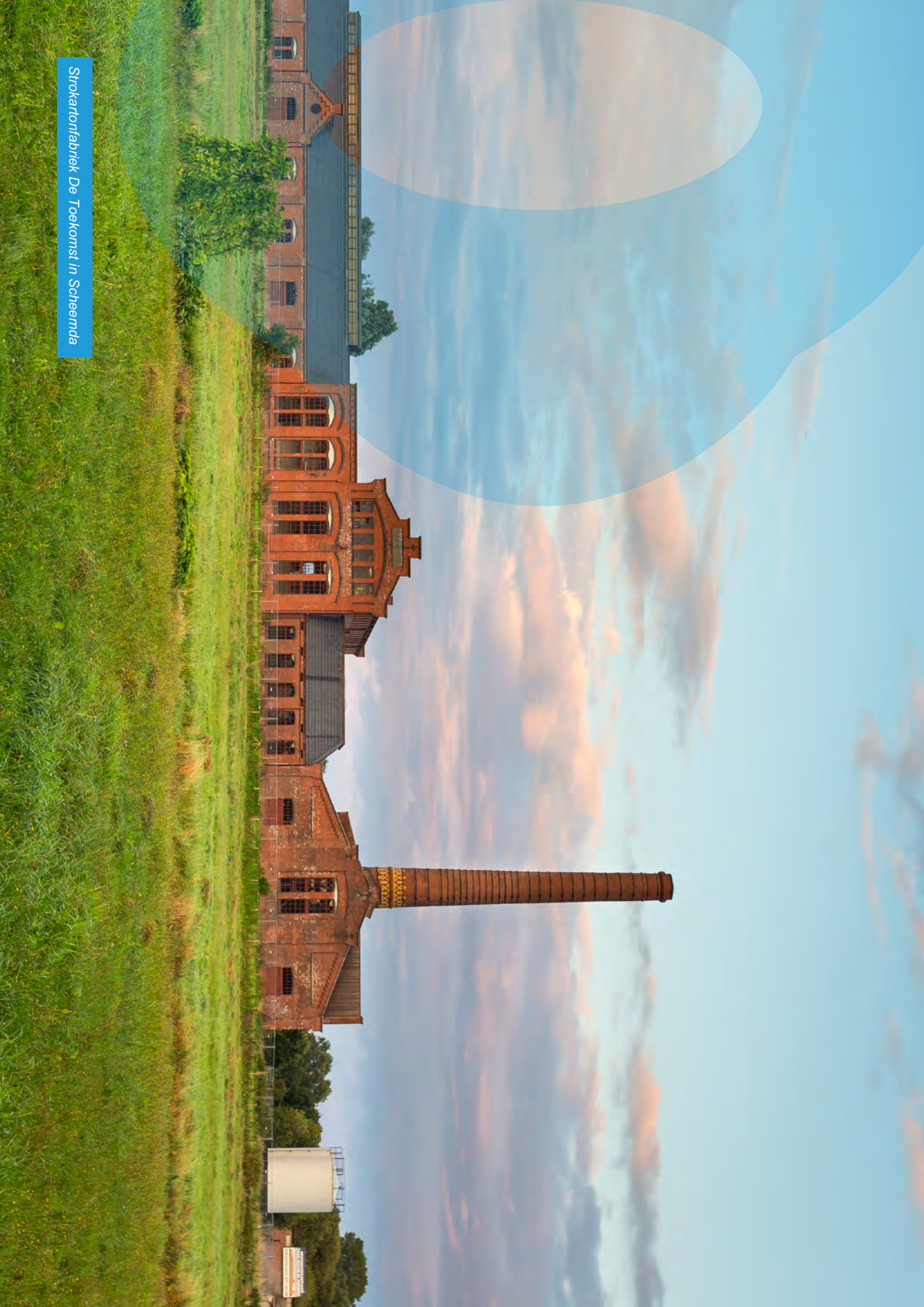
g e m e e n t e
O L D A M B T

Stro oogsten in Oldambt

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Nationaal Programma Groningen.....	2
1.2	Lokaal programma Oldambt.....	2
1.3	Kader en uitgangspunten.....	2
1.4	Samenhang en verbinding.....	3
1.5	Verantwoording.....	3
2	Ambitie en visie	7
2.1	Oldambt in 2020: rijke historie, goed perspectief én grote uitdagingen.....	7
2.2	Oldambt in 2030: 'Wel-variërende Graanrepubliek'.....	8
2.3	Visie Oldambt: kansen met Nationaal Programma Groningen.....	11
3	Programma Toekomst voor Oldambt	15
3.1	Samen werken aan de Toekomst van Oldambt.....	15
3.2	Toekomst voor de jeugd.....	16
3.3	Toekomst voor de dorpen en wijken.....	20
3.4	Toekomst voor ondernemers.....	24
3.5	Toekomst voor toerisme en erfgoed.....	28
4	Vervolg en uitvoering	35
5	Financiën	39
6	Monitoring en rapportage	41
	Bijlage 1 - Verantwoording	42

Strookartonfabriek De Toekomst in Scheemda

VOORWOORD

Voor u ligt het lokale programma van de gemeente Oldambt. Met dit programma bouwen we samen met inwoners, ondernemers en organisaties aan de toekomst van onze gemeente. In dit programma staat beschreven op welke manier we de brede welvaart in Oldambt een extra impuls willen geven.

Samenwerken = samen werken

Wij zijn als gemeente verantwoordelijk voor het opstellen van het lokale programma. Maar dat kunnen we niet alleen. We kunnen de toekomst van Oldambt alleen samen bouwen. Samen met onze inwoners, ondernemers en betrokken organisaties. Maar ook samen met andere gemeenten, de provincie en het Rijk. Samen werken we aan een betere toekomst voor onze gemeente en voor onze regio.

Intensief traject

Dit programma is het resultaat van een intensief participatietraject, waarmee we veel ideeën en input hebben opgehaald. Met verschillende bijeenkomsten en via een (online) enquête hebben inwoners, ondernemers en organisaties hun ideeën en suggesties aangedragen. We zijn blij verrast door het enthousiasme waarmee Oldambtsters hun betrokkenheid bij de toekomst van onze gemeente hebben getoond. Op basis van de oogst die we hebben opgehaald, hebben we in juni de contouren voor ons programma opgesteld. Ook toen hebben we onze inwoners nog eens gevraagd om met ons mee te denken. Maar liefst 800 mensen hebben gereageerd. Die reacties zijn meegenomen in het definitieve programma dat nu voor u ligt.

Kansen voor Oldambt

Nationaal Programma Groningen is een grote kans voor onze gemeente en onze regio. Een kans om te investeren in het toekomstperspectief, de welvaart en het welzijn van onze inwoners. Investeringsplannen die een groot effect hebben, zodat we over tien jaar terug kunnen kijken en duidelijk zien dat we echt een verschil hebben gemaakt. Het nationaal programma komt op een goed moment, in een tijd waarin we als regio te maken hebben met grote uitdagingen. Ik noem hier de aardbevingproblematiek en de gevolgen daarvan, maar ook de uitdagingen rondom verduurzaming, het klimaat en de sociaaleconomische problematiek in onze regio. Het effect van het coronavirus op onze samenleving is groot en zal ook de komende jaren nog doorwerken. Samen met veranderingen in de economie en de samenleving vraagt deze tijd meer dan ooit om flexibiliteit en aanpassingsvermogen. Dat geldt ook voor ons als

gemeente. We willen een meer faciliterende rol oppakken, maar hebben ook te maken met de uitdaging dat we fors moeten bezuinigen en lastige keuzes moeten maken. Het lokale programma van Oldambt is niet bedoeld om gaten in de begroting te dichten of onze financiële problemen op te lossen. Wel is het, door slim te investeren, een mooie kans om onze ambities als gemeente én als samenleving te realiseren.

Vervolg

Met het opstellen van dit lokale programma hebben we een belangrijke stap gezet voor onze toekomst. We kunnen trots zijn op het resultaat: een programma dat we samen met onze inwoners, ondernemers en organisaties hebben gemaakt en dat daarom breed gedragen wordt. Een programma waar we de komende tien jaar mee aan de slag gaan, waarin staat wat we willen bereiken en hoe we de beschikbare middelen inzetten. Keuzes maken is lastig. We beseffen ons dat we wellicht niet iedereen blij kunnen maken met dit programma. Toch willen we de uitvoering van dit programma graag samen doen. Samen met inwoners, ondernemers, onderwijsinstellingen en andere organisaties. Maar ook samen met buurgemeenten, de provincie en het Rijk. Die samenwerking begint nu pas echt.

Namens het college,

Cora-Yfke Sikkema
burgemeester gemeente Oldambt

Tulpenvelden in Oldambt

INLEIDING

Het lokale programma “Toekomst voor Oldambt” is onderdeel van Nationaal Programma Groningen. In dit hoofdstuk geven we een toelichting op het nationaal programma en de stappen die we hebben genomen om te komen tot een lokaal programma. Ook gaan we in dit hoofdstuk in op het kader, de uitgangspunten en de samenhang binnen Nationaal Programma Groningen en andere relevante programma’s.

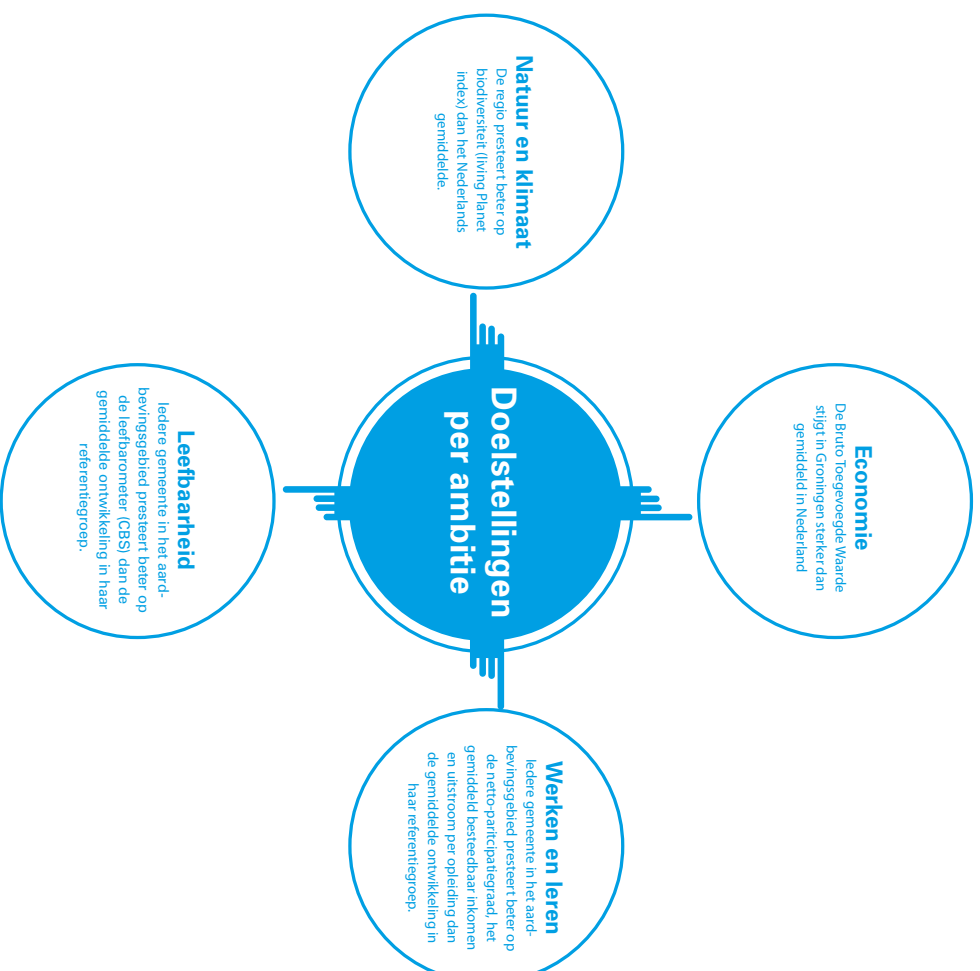
1.1 Nationaal Programma Groningen

Nationaal Programma Groningen heeft als doel om de brede welvaart en het imago van de regio te versterken en verbeteren. Brede welvaart gaat over meer dan alleen materiële welvaart. Het gaat ook om factoren als gezondheid, opleidingsniveau, het gevoel van veiligheid, de toegankelijkheid van voorzieningen en de kwaliteit van de leefomgeving. Imago verwijst naar het beeld dat bewoners, bezoekers en ook bedrijven van de regio hebben. Ons imago bepaalt of mensen hier naartoe willen komen om te wonen, werken of recreëren.

In oktober 2018 spraken Rijk en regio af een Nationaal Programma Groningen vorm te geven. Aanleiding hiervoor was de gaswinningproblematiek in onze provincie en de enorme lasten die dit met zich meebrengt. Lasten die bovenop bestaande uitdagingen zoals krimp, een krappe arbeidsmarkt en de energietransitie komen. Deze unieke combinatie van opgaven is door het Rijk erkend met het beschikbaar stellen van een startkapitaal van 1,15 miljard euro. Met het nationaal programma kunnen we werken aan onze toekomst en aan een nieuw perspectief voor Groningen.

In 2019 is een bestuursovereenkomst gesloten tussen het Rijk, de provincie Groningen en de gemeenten in het aardbevingengebied. Deze overeenkomst vormt de basis voor de samenwerking tussen de overheden binnen het nationaal programma. Vervolgens hebben de genoemde partijen samen een programmakader opgesteld dat eind 2019 is vastgesteld door het algemeen bestuur van het nationaal programma, de gemeenteraden in het aardbevingengebied en Provinciale Staten.

Programma’s en projecten binnen het nationaal programma worden getoetst aan het programmakader en aan de bijdrage die ze leveren aan het versterken van de brede welvaart. Daarbij zijn de volgende doelstellingen en ambities geformuleerd:

1.2 Lokaal programma Oldambt

Nationaal Programma Groningen biedt een prachtige kans om te werken aan de toekomst van Oldambt. Een toekomst voor onze inwoners, ondernemers en organisaties. Een toekomst waar we alleen samen aan kunnen werken.

Met ons lokale programma geven we een flinke impuls aan de uitdagingen waar we voor staan. We willen het nationaal programma gebruiken voor structurele veranderingen en een grote plus op onze ambities.

Dit programmaplano bevat onze ambitie en visie (hoofdstuk 2) en de programmalijnen waar we mee aan de slag willen gaan (hoofdstuk 3).

We hebben gekozen voor de volgende vier programmalijnen:

1. Toekomst voor de Jeugd
2. Toekomst voor de dorpen en wijken
3. Toekomst voor ondernemers
4. Toekomst voor toerisme en erfgoed

Met deze programmalijnen verbinden we de ambities van Nationaal Programma Groningen met onze visie en onze lokale uitdagingen en kansen.

Onze visie:

"We willen met een ambitieus programma investeren in de toekomst van onze gemeente en onze regio. We hebben het lokale programma vormgegeven met input van inwoners, ondernemers en organisaties en willen het ook samen met hun uitvoeren."

Ons lokale programma is niet alleen gericht op Oldambt. Het is ook een programma waarmee we willen werken aan de ambities van de regio en de provincie. Daarbij zoeken we naar manieren om gericht te investeren, zodat we met het beschikbare budget een maximaal en structureel effect bereiken.

Nationaal Programma Groningen heeft een looptijd van tien jaar. Daarom moet er in ons

2

lokale programma de nodige flexibiliteit verwerkt zijn. Flexibiliteit om de projecten binnen dit programma verder uit te werken, maar ook om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen en inzichten. De coronapandemie is hiervan een actueel voorbeeld. We kunnen het effect van deze pandemie op dit moment nog onvoldoende inschatten.

1.3 Kader en uitgangspunten

Dit lokale programma en de projecten die daaruit voortvloeien, worden getoetst aan het programmakader. In het programmakader zijn ambities omschreven op het gebied van economie, werken & leren, leefbaarheid en natuur & klimaat. Daarnaast moet het lokale programma voldoen aan een aantal randvoorwaarden. Ook als gemeente hebben we een aantal uitgangspunten vastgelegd die we nadrukkelijk gebruiken in de uitwerking van het programma en de projecten die daaruit voortvloeien. Ten slotte hebben we ook een aantal zaken vastgelegd waar het nationaal programma expliciet niet voor is bedoeld.

Randvoorwaarden Nationaal Programma Groningen:

- Participatie: alles wat we doen, doen we met en voor de Groningers.
- Integraal: projecten moeten een verbindende rol spelen en integraal bijdragen aan de vier ambities economie, werken & leren, leefbaarheid en natuur & klimaat.
- Proportionaliteit: we doen geen 'kleine dingen' en het effect moet substantieel zijn (hefboom).
- Samenhang: er moet een goede samenhang zijn tussen lokaal en regionaal; het geheel is meer dan de som der delen.
- Toekomstbestendigheid: projecten moeten een duurzaam c.q. doorlopend effect hebben, niet voor de korte termijn zijn en zoveel mogelijk zelfstandig kunnen voortbestaan.
- Cofinanciering: dit is voor de lokale programma's geen harde voorwaarde, maar we streven wel naar een maximaal hefboomeffect en er moet getoond worden welke partijen een bijdrage leveren.

Bestuurlijke uitgangspunten Oldambt:

- Structurele impact: in welke mate heeft het project een structurele impact (inhoudelijke plus, hefboom, multiplier, cofinanciering)?
- Van en voor Oldambt: in welke mate kan het idee rekenen op draagvlak in de samenleving? En in hoeverre dragen mensen en organisaties zelf bij aan de realisatie?
- Visie Oldambt: in welke mate sluit het idee aan bij de visie van de gemeente Oldambt?

Uitsluitingen:

Het nationaal programma in Oldambt is niet bedoeld voor:

- Schadeherstel en versterking
- Reguliere of wettelijke gemeentelijke taken
- Projecten die de reguliere markt verstoren
- Projecten die conflicterend zijn met het gemeentelijke beleid
- Projecten die op een andere manier gefinancierd (kunnen) worden

1.4 Samenhang en verbinding

Binnen Nationaal Programma Groningen trekken we samen op met andere gemeenten en de provincie. In de uitwerking en uitvoering van ons lokale programma zoeken we naar verbinding en samenhang tussen de thema's en (mogelijke) programma's. Dit geldt zowel binnen ons lokale programma als ook binnen Nationaal Programma Groningen als geheel. We zien kansen in het verbinden van programma's en projecten van andere gemeenten, de provincie en in de samenwerking met het Rijk. Door kennis en ervaring uit te wisselen worden programma's en projecten beter en is cofinanciering mogelijk. Waar mogelijk formuleren we gezamenlijk project- en implementeren we dezelfde aanpak. Rond een aantal onderwerpen voeren we hierover al actief gesprekken met andere partijen. Daarnaast zien we een belangrijke verbinding met het Erfgoedprogramma en projecten die (mede) hieruit ontwikkeld en gefinancierd kunnen worden.

Om verder invulling te geven aan de gezamenlijke ambities is door Nationaal Programma Groningen een aantal hoofdlijnen opgesteld. Deze hoofdlijnen zijn een inspiratiebron voor de invulling van de (lokale) programmaplannen:

1. Gezondheid voor iedereen
2. Van onderwijs naar kennis en vakmanschap
3. Toekomstbestendige bedrijvigheid
4. Groningen als fijne leefomgeving (stads- en dorpsvernieuwing)
5. Bereikbaarheid
6. Groninger landschap

Onze ambitie is om deze hoofdlijnen zo goed mogelijk te vertalen naar een inzet die passend is voor Oldambt. In hoofdstuk 3 staat onze ambitie en visie. Daarin hebben we de aansluiting gezocht bij de programma's en projecten van de andere gemeenten en de provincie. Ook de uitkomsten van Toukomst zijn daarin benut. We zien veel mogelijkheden om aansluiting te zoeken bij de gebundelde projecten waaraan op dit moment wordt gewerkt.

Ten slotte zoeken we actief de afstemming en verbinding met andere programma's die op dit moment binnen onze gemeente of regio spelen. Concreet gaat het daarbij om de Regio Deal Oost-Groningen.

1.5 Verantwoording

In het afgelopen jaar hebben we hard gewerkt aan ons lokale programma. Uitgangspunt was én is dat we dit programma samen maken met onze inwoners, ondernemers en organisaties. De basis van het programma bestaat uit de gemeentelijke omgevingsvisie en de visie die we voor het sociaal domein hebben geschreven. Voor beide visies hebben we een uitgebreid participatietraject georganiseerd. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van de dorps- en wijkvisies.

In het proces van het opstellen van ons lokale programma hebben we veel tijd en energie gestoken in het betrekken van inwoners en het ophalen van ideeën en suggesties. We hebben gemerkt dat dit veel energie en creativiteit heeft opgeleverd. We zijn dan ook trots op de manier waarop inwoners, ondernemers en organisaties uit het Oldambt met ons hebben meege-dacht en op hoeveel mensen hebben gereageerd. We liepen daarbij gelijk op met Toukomst, waardoor we de ideeën die vanuit onze gemeente zijn ingediend ook konden betrekken bij het opstellen van dit lokale programma.

Voor de zomer hebben we een contourennota opgesteld die we hebben getoetst bij onze inwoners met een enquête. Ook hebben we de contourennota met onze stakeholders gedeeld en met de raadscommissie besproken. Verder hebben we de nota door een aantal deskundigen laten toetsen. In bijlage 1 geven we een uitgebreidere verantwoording op het doorlopen proces en hoe we de participatie hebben vormgegeven.

Dit alles heeft uiteindelijk geleid tot het lokale programma van Oldambt. Dit programma bevat de ambitie en visie die we als gemeente hebben met het nationaal programma en de vier programmalijnen waar we in Oldambt aan gaan werken. Een breed gedragen ambitie en visie waar we samen met inwoners, ondernemers en organisaties graag mee aan de slag gaan. Dit programma wordt ingediend bij het bestuur van Nationaal Programma Groningen. Na toetsing en besluitvorming wordt het programma uiteindelijk vastgesteld door de gemeenteraad van Oldambt.

Een impressie van bijeenkomsten met dorpen en wijken, jeugd, ondernemers en stakeholders

HEMA

HEMA
KOPFEBLUFFET

Gratis
WiFi
ZONE

Verschillen te
Loren op restaurant
6 m 13 hoo

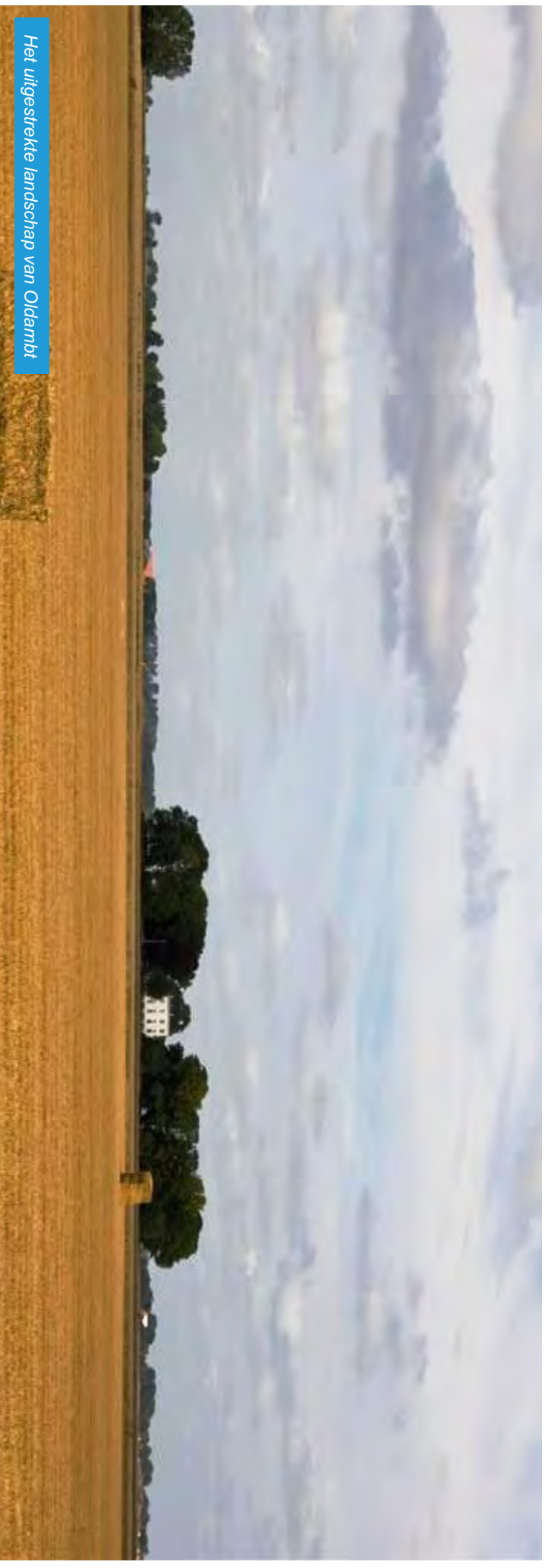
De binnenstad van Wirschofen

AMBITIE EN VISIE

2.1 Oldambt in 2020: rijke historie, goed perspectief én grote uitdagingen

Oldambt heeft een rijke historie als Graanrepubliek met een uitgestrekt landschap, het waddenkustgebied van de Dollard, de imposante herenboerderijen, de kenmerkende linten als dorpen en het monument De Toekomst in Scheemda als icoon en uithangbord. Bad Nieuweschans vormt met haar grote toeristische trekkers Thermen Bad Nieuweschans, de Oude Remise en de Graansilo een belangrijke toegangspoort tot de Graanrepubliek. De A7 zorgt voor de verbinding binnen het gebied en de schakel naar de omliggende regio's. Het nieuwe en moderne ziekenhuis in Scheemda zorgt daarbij voor nieuwe impulsen. De stad Winschoten is het centrum van Oldambt en heeft een regionale functie. De stad trekt veel Duitse toeristen. Het Oldambtmeer en Blauwestad vormen de voortuin van het gebied, met de langste fiets- en voetgangersbrug van Europa als verbinding tussen Winschoten en deze voortuin. Pionieren, ondernemerschap en doorzetten zijn kenmerken van de volksaard.

Tegelijk heeft Oldambt te maken met grote uitdagingen. Onze gemeente bevindt zich in de periferie van Nederland en we hebben te kampen met de gevolgen van krimp en vergrijzing. Ook kennen we een zwakke socialeconomische structuur (te weinig banen, veel mensen die structureel aan de kant staan en veel armoede). Als gemeente scoren we beneden gemiddeld op aspecten als onderwijs, inkomen en gezondheid. De aanwezige armoedeproblematiek is groot en leidt tot kansengelijkheid en een situatie waarin armoede en de bijbehorende problematiek soms van generatie op generatie wordt doorgegeven. Ook zien we ons gebied en landschap op onderdeelen achteruitgaan, met het verval en de leegstand van onze Oldambtster boerderijen als voorbeeld. Als we niets doen, neemt het aantal banen af vanwege onder meer automatisering en robotisering.

Het uitgestrekte landschap van Oldambt

De aardbevingsproblematiek laat ook in Oldambt scheuren zien. Letterlijke scheuren in gebouwen, maar ook figuurlijk scheuren in de levens van onze inwoners en de samenleving. Naast gaswinning spelen ook andere zaken in de Oldambtster bodem een rol (zoutwinning, droogte, grondwaterpeil, inklinking, veenoxidatie). Hierdoor hebben veel woningen en wegen in Oldambt te maken met schade. Naast schadeherstel, de versterkingsopgave en bodemdaling speelt ook de energietransitie en de goede ruimtelijke en sociale inpassing daarvan een belangrijke rol in onze toekomst. Verder zien we uitdagingen in het werken aan een meer flexibele arbeidsmarkt en een goede aansluiting tussen het onderwijs en het bedrijfsleven. En in bredere zin zien we ook uitdagingen in sociaal-maatschappelijk opzicht rond gezondheid, intergenerationele armoede en de leefbaarheid in de dorpen en wijken

Kortom: voor de komende jaren ligt er een grote uitdaging voor Oldambt en de bredere regio.

Nationaal Programma Groningen biedt een prachtige kans om te werken aan nieuw perspectief. Nieuw perspectief in sociaal, economisch en fysiek opzicht. Een kans om te werken aan een gemeente die de moeite waard is om in te wonen, werken, leren, recreëren en vooral om samen in te leven.

2.2 Oldambt in 2030: 'Wel-varende Graanrepubliek'

Met ons lokale programma hebben we de kans én de ambitie om de welvaart en het imago van ons gebied te vergroten. We zetten daarbij in op het versterken van de kracht en de kwaliteit van het gebied. De rust en de ruimte, het erfgoed van onze Graanrepubliek, het water van de Dollard en het Oldambtmeer en de rol van centrumstad Winschoten. Maar bovenal ook de kracht van de mensen die hier wonen en werken. Vanuit dat perspectief willen we samen met onze inwoners, ondernemers en organisaties werken aan de toekomst. Samen willen we concrete projecten realiseren die bijdragen aan een 'Wel-varende Graanrepubliek'.

Met het programma 'Toekomst voor Oldambt' investeren we in een 'Wel-varende Graanrepubliek'. Met een rijk verleden als Graanrepubliek en het water van de Dollard zien we kansen om te werken aan nieuw perspectief (water en graan, wel-varend, welvarend, brede welvaart).

De Kliekaste in Nieuwe Statenzijl

We willen onze rijke historie en identiteit benutten voor een welvarende toekomst: 'De Wel-varende Graanrepubliek'. In een vergezicht is onze hele gemeente een UNESCO-gebied in 2050 of op zijn minst een Nationaal Park. De Graanrepubliek is meer dan Oldambt en Oldambt is meer dan de Graanrepubliek. Met dit wervende concept brengen we focus aan en zetten we een stip op de horizon. Met een groot deel van de thema's en projecten uit dit lokale programma leveren we daar de komende jaren een bijdrage aan. Daarbij gaat het uit-er aard over ons erfgoed, cultuurlandschap, de agrarische sector, de Oldambtster boerderijen en de kenmerkende lintdorpen en centrumkernen van Oldambt. Maar ook over de verbinding van de Graanrepubliek aan het wonen, werken en verblijven in het gebied, over de economische kansen die er liggen en vooral ook over de verbinding met het onderwijs en de kansen voor onze jeugd. Met deze stip op de horizon en de weg die we samen gaan afleggen zijn we overtuigd dat we van Nationaal Programma Groningen een bijzonder en succesvol verhaal maken! Hieronder schetsen we ons wensbeeld voor het jaar 2030:

Wensbeeld 2030: de Wel-varende Graanrepubliek

Het Oldambt wordt vaak de Graanrepubliek genoemd, naar het boek van Frank Westerman uit 1999. Kenmerkend voor het gebied is de voortdurende verandering door mens en natuur. Met de aanwezigheid en invloed van de Dollard, de eeuwenlange verandering van het klimaat, de akkerbouwgebieden en de kwaliteit van de bodem en het landschap. De rijkdom van de graanbaronnen, de Oldambtster boerderijen en de strokartonfabrieken, zoals De Toekomst in Scheemda. Van water naar land en weer naar water, met de realisatie van het Oldambtmeer en Blauwestad. Maar ook met de tegenstellingen tussen arm en rijk, met de nuchtere mentaliteit van de Oldambtster inwoner en de beweging tussen groei en krimp, tussen welvaart en armoede.

Het is 2030.

Het Oldambt is inmiddels een Nationaal Landschap en op weg naar UNESCO Werelderfgoed. Een krachtige voedingsbodem, waar trotse, gezonde en welvarende inwoners zich gelukkig voelen. Waarbij de mobiliteit en de toegang tot voorzieningen ook voor kwetsbare groepen op orde is. De mensen voelen zichzelf en met elkaar verantwoordelijk voor hun eigen huis, hun eigen gezondheid en hun eigen leefomgeving. De armoede, die eerder van generatie op generatie oversloeg, is uitgeroeid naar het voorbeeld van de succesvolle werkwijze van de Alliantie van Kracht in de Veenkoloniën. De talenten van jongeren worden systematisch ontdekt en benut, door onder meer de Verlengde of Verrijkte Schooldag. Er is betaald en onbetaald werk voor diegene die dat wil en kan, bijvoorbeeld via maatschappelijke ondernemingen. Iedereen doet mee naar eigen vermogen. Via programma's als Levenslang Ontwikkelen blijven mensen zich ontplooien en aanpassen, ook aan de veranderingen op de arbeidsmarkt. Kortom: er is een toekomst voor iedereen. En die toekomst begint met de jeugd, want de jeugd heeft de toekomst!

Leren gebeurt met hoofd, hart en handen. Door dromen, denken en uitproberen. Zo ontwerpen kinderen hun eigen speeltuinen en skatebanen en repareren ze met 3D-printers hun eigen speelgoed en huishoudelijke apparaten. Ze brengen deze houding mee naar

huis en leren hun ouders hoe je met verhalen dromen dichterbij brengt. Ze laten met serieuze gaming en selftracking zien hoe je op een speelse manier allerlei data over voeding, bewegen, slaap en nog veel meer kunt verzamelen. Het is een spel om overal sensoren op te plakken, gegevens te verzamelen en daar relevante informatie uit te halen. Via projecten met grondstoffen uit het riool en door afval 100 procent opnieuw te gebruiken wordt het vak Circulair Denken en Doen concreet gemaakt. Het MKB is met behulp van onder andere de Innovatiewerkplaats verweven met de doorlopende leerlijnen in het onderwijs via mentoring en stages. Oldambt is een doe-regio waar ontwikkelde kennis en innovaties snel kunnen worden toegepast.

Er komt een beweging op gang van mensen met zin en lef om het anders te doen. Via dorps- en wijkvisies, in sociale ondernemingen, via coöperaties en met behulp van een stimuleringsfonds realiseren inwoners samen nieuwe projecten. Technologie wordt benut om de maatschappelijke vragen op het gebied van levenslang thuis wonen, zorg op afstand, gezondheid en eenzaamheid aan te pakken. De winkelbeleving wordt gepersonificeerd, in de bouw ontstaan nieuwe beroepen en het belang van de kringlooplandbouw en 'historische gewassen' neemt toe. Het behoud van erfgoed vindt plaats door er passende hedendaagse bestemmingen voor te zoeken en te realiseren. De vele nieuwe inwoners die naar aanleiding van de coronacrisis de rust van het Oldambt opzochten, zorgen voor nieuwe impulsen.

Blauwestad is in tien jaar tijd flink gegroeid, net als het aantal recreanten en toeristen. De gerichte marketing op wonen, werken en toerisme heeft een groot effect. Er zijn overal mooie wandel-, fiets- en vaarroutes waardoor de dorpen levendig en leefbaar blijven, met kleine horeca, kanoverhuur, sloepenverhuur, B&B's, wandelarrangementen met gids en het rondje Waddenkuststrand. Het merk Werelderfgoed Waddenzee werkt door naar de lokale economie. De toegangspoorten (de experience centers) in de Oude Remise en bij de Winschoter haven zijn toeristische voltreffers als bezoekerscentra waarin het Verhaal van de Graanrepubliek wordt verteld.

In Winschoten is de levendige museumhaven gerealiseerd, is er een waterverbinding met het centrum en is de Phaff-fabriek een appartementencomplex geworden. Ook het voorname ziekenhuisterrein heeft een nieuwe bestemming gekregen. Het centrum met de winkels is letterlijk en figuurlijk drempelloos, vanaf verschillende plekken rijden elektrische stadskarretjes naar waar je maar wilt en het is dus fijn winkelen en ontspannen voor senioren en mensen met een beperking. Scheemda heeft zich ontwikkeld tot duurzaam zorgdorp en in de omgeving van het Ommelanders Ziekenhuis is nieuwe zorggerelateerde bedrijvigheid ontstaan. Bad Nieuweschans is een parel in de regio die veel toeristen trekt. Het Bronnenbad, de kunstateliers, de herbestemde Oude Remise en de Oldambster boerderijen zijn samen met de fiets-, wandel- en vaarromgeving attracties van groot formaat. Overnachten kan in het nieuwe hotel en bij de bestaande accommodaties zoals de fairrijke B&B's.

De A7-zone is samen met buurgemeenten benut voor passende economische activiteiten waarbij op een bijzondere manier de verbinding is gelegd tussen bedrijvigheid, klimaat, natuurontwikkeling en cultuur. Op nieuwe en bestaande bedrijventerreinen zijn de daken van de gebouwen benut voor zonnepanelen. In samenhang hiermee hebben deze gebieden een grote impuls gekregen. Als onderdeel van de vergroeningsopgave zijn er meer dan

honderdduizend bomen geplant, vooral in versteende gebieden en op industrieterreinen. De opgaven en kansen rond wind- en zonne-energie zijn zo gerealiseerd dat de energiedoelstellingen zijn behaald en de landschapswaarden en leefbaarheid zijn versterkt. Een koppelmans was de combinatie klimaat, verfraaiing en recreatie. Voor deze koers is veel draagvlak bij de inwoners.

In 2030 bleek de Wel-varende Graanrepubliek een begrip te zijn in heel Nederland voor hoe je samen grote opgaven kunt realiseren. Door de investeringen in jeugd, gezondheid, dorpen en wijken, onderwijs, infrastructuur, ondernemersklimaat, toerisme en erfgoed is er namelijk flink geoogst. 2020 was achteraf gezien een belangrijk moment. De regio had toen te maken met enorm grote uitdagingen en tegelijk waren er grote kansen met Nationaal Programma Groningen en de Regio Deal Oost-Groningen. In de spagaat tussen opgaven en kansen was een groot gevoel voor urgentie. Inwoners, ondernemers, organisaties en overheid hebben actief de samenwerking opgezocht. Ambities zijn benoemd en plannen zijn gemaakt. Samen hebben zij de schoulers eronder gezet voor een Wel-varende Graanrepubliek. De succesfactoren naast het vliegwielfeld? Participatie en communicatie vooraf en tijdens de uitvoering, flexibiliteit én doorzettingsvermogen!

2.3 Visie Oldambt: kansen met Nationaal Programma Groningen

In onze visie staan de mensen, onze inwoners, centraal. Met het nationaal programma willen we de welvaart en het welzijn van onze inwoners verbeteren. Nationaal Programma Groningen heeft ambities op het gebied van economie, werken & leren, leefbaarheid en natuur & klimaat. Deze ambities staan allemaal ten dienste van de hoofddoelstelling om de brede welvaart in Groningen te versterken. De ambities zijn uitgewerkt in zes hoofdlijnen om ze concreter en tastbaarder te maken. Hieronder schetsen we onze visie op de zes ambities, de kansen die we zien en waar we op in willen zetten met ons lokale programma. In hoofdstuk 3 maken we dit concreet in de beschrijving van ons programma, de vier programmajlijnen die we hebben gekozen en de aanpak daarbij. We benadrukken hierbij de integraliteit en de samenhang tussen de verschillende ambities en programmajlijnen. Met ons programma en de projecten die daarbij horen, willen we maximaal bijdragen aan de ontwikkeling van Oldambt en de brede welvaart van onze inwoners.

Programmalijnen Oldambt	Toekomst voor de jeugd	Toekomst voor de dorpen en wijken	Toekomst voor ondernemers	Toekomst voor toerisme en erfgoed
Hoofdlijnen nationaal programma				
Gezondheid voor iedereen	X	X	X	
Van onderwijs naar kennis en vakmanschap	X		X	X
Toekomstbestendige bedrijvigheid	X		X	X
Groningen als fijne leefomgeving: stads- en dorpsvernieuwing	X	X		X
Bereikbaarheid		X	X	X
Beleef het Groninger landschap		X	X	X

De samenhang tussen de hoofdlijnen van Nationaal Programma Groningen en de vier programmajlijnen van het lokale programma van Oldambt

Gezondheid voor iedereen

Het thema gezondheid is een integraal onderdeel van ons lokale programma. We leveren hier met een groot deel van onze projecten een bijdrage aan. Daarbij zien we gezondheid als een breed begrip. Gezondheid gaat volgens ons over fysieke, emotionele en sociale uitdagingen. Maar het gaat ook over het vermogen van mensen om zich aan te passen en hun eigen regie te voeren, bijvoorbeeld over hun sociaal-maatschappelijke participatie, hun dagelijks functioneren en de kwaliteit van leven (concept van Positieve Gezondheid). We zien kansen in het verbeteren van de bereikbaarheid van de gezondheidszorg, onder andere door digitalisering en de mogelijkheden van zorg op afstand. Samen met de in Oldambt aanwezige zorg en wellness (Ommelander Ziekenhuis, Thermen Bad Nieuweschans en zorgcentra zoals Oosterlengte) zien we kansen in nieuwe ontwikkelingen en innovaties op dit vlak.

Een belangrijk onderdeel hierbij is de verbinding van gezondheid met onderwijs en opleiding. Goed onderwijs en perspectief op werk hebben een positief effect op de gezondheid van mensen. We investeren in plannen die de huidige, maar zeker ook de toekomstige generatie, nieuwe ontwikkelkansen geeft.

Naast talentontwikkeling is het doorbreken van de zogeheten intergenerationele armoede een belangrijk doel. Verder zien we een belangrijke koppeling met sport en bewegen en het verbeteren van de faciliteiten en voorwaarden. Met investeringen in de dorpen en wijken werken we aan het vergroten van het eigenaarschap, de zelfregie van inwoners en het verbeteren van het woonklimaat. Investeren waarmee we ook de informele zorg, de sociale cohesie en de zelfredzaamheid van inwoners versterken. Met de kwaliteit van ons landschap en het verbeteren van de bereikbaarheid en beleefbaarheid ervan, dragen we bij aan de mogelijkheden voor recreatie en een gezond buitenleven.

Van onderwijs naar kennis en vakmanschap

Met ons lokale programma zetten we in op het verbeteren van het perspectief van onze jeugd. We zien daarbij grote kansen in het concept van de verlengde of verrijpte schooltijd. We hebben hier inmiddels al een start mee gemaakt en de eerste resultaten lijken veelbelovend. Het opschalen van dit project naar alle basisscholen vereist flinke investeringen, maar omdat het ook veel oplevert zijn die investeringen het wel waard. Naast de inzet op onderwijs gaat het namelijk ook over de verbinding met sport, gezondheid, techniek en cultuur. Centraal staat de aandacht voor talentontwikkeling en het vergroten van de kansen voor de jeugd. Met

de onderwijsinstellingen in Oldambt, de Campus in Winschoten en de Innovatiewerkplaats van de Hanzehogeschool hebben we een mooie basis qua onderwijsinfrastructuur.

We willen deze basis graag verder uitbouwen en versterken. Hiervoor willen we samen met het onderwijs kijken naar hoe we de samenwerking kunnen vergroten en het perspectief voor onze jeugd kunnen verbeteren. Daarbij zien we ook kansen voor de verdere samenwerking met het hbo en het wo (in Groningen, maar ook over de grens). Kansen voor onze jeugd hangen direct samen met perspectief op werkgelegenheid. Hierbij willen we inzetten op lokale samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven en bijvoorbeeld het realiseren van nieuwe (vak)opleidingen die de lokale economie versterken.

Regionaal sluiten we aan bij het programma 'Werken aan Ontwikkeling' van het Platform Regionale Arbeidsmarkt. Dit programma biedt een samenhangend en toekomstbestendig kader voor maatregelen om tot een leven lang ontwikkelen te komen. Dit kader staat voor een effectieve regionale aanpak, waarin we krachten bundelen en samenwerken. Samen met ons werkleerbedrijf Afveer zetten we hierin stappen om te komen tot goede projecten.

Toekomstbestendige bedrijvigheid

Met het nationaal programma werken we aan een gezonde economie met toekomstbestendige bedrijven en banen. We zetten in op het behouden en versterken van bestaande bedrijven, onder andere door te investeren in de onderlinge samenwerking, de samenwerking met het onderwijs en een meer flexibele arbeidsmarkt. We scheppen de juiste voorwaarden voor het ontwikkelen en toepassen van innovaties en voor voldoende adequaat geschoold personeel. We zien innovatiewerkplaatsen en bijvoorbeeld gebiedscoöperatie Zuid- en Oost-Groningen als grote kansen. Ook blijven we inzetten op het versterken van de grensoverschrijdende samenwerking. We zien talentontwikkeling en een leven lang ontwikkelen als belangrijke voorwaarden om te werken aan een flexibele en toekomstbestendige arbeidsmarkt.

Veelbelovende economische kansen zijn er op het gebied van recreatie en toerisme en de ontwikkeling van de agrarische sector. Zeker ook in het licht van de verdere ontwikkeling van de Graanrepubliek. Daarnaast zien we kansen voor nieuwe bedrijvigheid, onder andere in de verdere ontwikkeling van de A7-zone (inclusief de N33). Samen met de provincie en buurgemeenten werken we hiervoor in 2021 een ruimtelijk-economische visie uit. Onderdeel

daarvan is een onderzoek naar de mogelijkheden van grootschalige innovatieve bedrijvigheid binnen de A7-zone.

We willen de economische functie en positie van de kernen Winschoten, Scheemda en Bad Nieuweschans versterken. We zetten in op het behoud van de regiofunctie van Winschoten op het gebied van voorzieningen, werkgelegenheid en als economische drager. Ook de economische kansen voor Scheemda met het centrum, de ontwikkeling van het station, De Toekomst, de bedrijventerreinen en de relatie met de A7 verdienen extra aandacht. Daarbij zien we vooral kansen in de verbinding met en de spin-off van het ziekenhuis. Bad Nieuweschans en Blauwestad met het Oldambtmeer hebben de potentie om zich verder te ontwikkelen tot toeristische en recreatieve trekpleisters van formaat. Daarnaast liggen er concrete kansen in de gebiedsontwikkeling rond Oudezijl In Bad Nieuweschans.

Tot slot geldt dat de aanleg van glasvezel in de hele gemeente een belangrijke voorwaarde is voor een duurzame economische structuur. In het verlengde daarvan zetten we in op de kansen die digitalisering biedt. Met de opzet van het Breedband Innovatie Centrum zetten we daar fors op in.

Groningen als fijne leefomgeving (stads- en dorpsvernieuwing)

Met dit lokale programma werken we ook aan het behouden en het versterken van de leefbaarheid in onze dorpen en wijken. Voor een deel ligt hier een mogelijke koppeling met de versterkingsopgave. Daarnaast besteden we aandacht aan dorps- en wijkvernieuwing, waarbij we de verbinding zoeken met onderwerpen als klimaatadaptatie, energietransitie (warmtetransitie), bodemdaling, gezondheid, mobiliteit, het boerderijenproject en de aanpak van slechte woningen. In Nieuwolda zijn we al bezig met het project Nieuwborgen.net (aardgasvrije wijken). We onderzoeken of we een dergelijke aanpak in de hele gemeente kunnen ontwikkelen, met een programma gericht op verduurzaming, maar ook breder gericht op woningverbetering en woonkwaliteit.

De samenhang tussen fysieke en sociale aspecten vinden we belangrijk, evenals de koppeling met economische kansen. Als voorbeeld verbinden we het toeristisch perspectief aan het behoud en de ontwikkeling van voorzieningen in de dorpen.

Verder zetten we zoals aangegeven onder het kopje 'Toekomstbestendige bedrijvigheid' in

op de verdere ontwikkeling van Winschoten en Scheemda tot compacte en levendige centra en Bad Nieuwescharns tot een belangrijke trekpleister voor Oldambt. Blauwestad heeft een groene recreatieve functie in de grotere regio en is een attractie voor rustzoekers op het gebied van wonen en recreëren. Een belangrijke link ligt hier ook met de dorps- en wijkvisies en de plannen die daarin zijn opgenomen. Samen met onze inwoners en partners zoals woningcorporaties en Sociaal Werk Oldambt zoeken we naar de juiste inzet waarbij we met het nationaal programma een duidelijke plus kunnen realiseren. Daarbij zien we een belangrijke rol voor onze inwoners zelf om samen aan de slag te gaan met plannen. We hechten grote waarde aan lokaal eigenaarschap en zien kansen voor een stimuleringsfonds of dorpenfonds waarmee inwoners zelf aan de slag kunnen met plannen en projecten. Waar mogelijk faciliteren en ondersteunen we daarbij.

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid en mobiliteit zijn belangrijke randvoorwaarden voor de realisatie van de ambities van het nationaal programma. Met de A7 als belangrijke verkeersader zien we kansen voor verdere ontwikkeling. Belangrijke basisinfrastructuur is de realisatie van glasvezel in Oldambt, waar breed in de samenleving om gevraagd is en waar inmiddels ook concreet plannen voor in ontwikkeling zijn. Het nationaal programma kan hiervoor als vleegwiel ingezet worden. Daarnaast willen we de verdere ontwikkeling van digitalisering en de kansen die dit biedt versterken.

Investeren in fysieke infrastructuur doen we vanuit het nationaal programma alleen als het project zorgt voor een verbetering van de brede welvaart en het een structureel effect heeft. We zien hiervoor kansen in het verder ontwikkelen van de recreatieve infrastructuur (fietspaden, voetpaden en vaarwegen) als we daarmee op de andere doelen en programma's ook effect sorteren.

Verder zijn we enthousiast over de ontwikkeling van vernieuwende vervoersconcepten, zoals autonoom vervoer of deelmobiliteit. Deze vernieuwende concepten kunnen de mobiliteit van onze inwoners en de bereikbaarheid van de dorpen en het platteland in de toekomst borgen. Het experiment met een zelfrijdend busje bij het Ommelander Ziekenhuis is hiervan een mooi voorbeeld.

Beleef het Groninger landschap

We willen een belangrijke bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van ons landschap, de natuurkwaliteiten en het klimaat. Het Oldambtster landschap en erfgoed staan onder druk door allerlei ontwikkelingen waaronder krimp, droogte, aardbevingen, bodemdaling en hoge kosten voor restauratie en onderhoud. We zijn trots op ons erfgoed. Monumenten, karakteristieke panden en ons weidse polderlandschap geven ons gebied en onze kernen karakter en identiteit. De boerderijen, de villa's, de landarbeiderswoningen, uitgestrekte graanvelden en dijkkiljnen geven een beeld van de Oldambtster geschiedenis en vertellen het verhaal van ons verleden. Daar willen we zuring op zijn. Er moet zoveel mogelijk worden bewaard voor de toekomst. Niet door ontwikkelingen op slot te zetten, maar wel door bewust met ons cultureel erfgoed om te gaan. Belangrijke waarden als het open landschap en de ruimte moeten worden behouden, evenals ons erfgoed en de karakteristieke en monumentale boerderijen.

Met ons lokale programma zetten we in op het versterken van de toegankelijkheid en beleefbaarheid van het fraaie Oldambtster landschap; voor bewoners én bezoekers. Grote kansen zijn er voor verdere ontwikkelingen van het landschap, de biodiversiteit en projecten die de beleving en identiteit van het Oldambtster landschap versterken. Het gaat hierbij om zowel de kenmerkende lintbebouwing, de boerderijen en de versterking van onze dorpen. Maar ook om de (water)wegen, dijken en bijvoorbeeld het versterken van de erfplantingen bij karakteristieke Oldambtster boerderijen. Daarbij zien we nadrukkelijk de verbinding met het Erfgoedprogramma. Verder zetten we in op het versterken van de landbouw met nieuwe innovaties en lokale voedselstrategieën, ook in combinatie met het behoud van natuurwaarden en biodiversiteit.

Initiatieven voor de energietransitie, waarbij kleinschaligheid en lokale binding belangrijke factoren zijn, achten wij kansrijk en juichen wij toe. We zien kansen in de vergroening van het landschap, ook in het licht van de ambities van de provincie Groningen waar met de bossenstrategie tot 2030 wordt ingezet op 750 hectare nieuw bos, het aanvullen en versterken van structuurlijnen/wegen en het vergroenen van verstedend gebied, erven en bedrijventerreinen. De kracht van ons open landschap moet daarbij bewaard blijven. Met ons landschap, de natuur en het erfgoed voorop willen we ons imago als graanrepubliek en watergebied versterken.

3

Ondergaande zon bij het Winschoterdiep

PROGRAMMA TOEKOMST VOOR OLDAMBT

In dit hoofdstuk beschrijven we de programmalijnen waarlangs we ons lokale programma vormgeven. We geven daarbij per programmalijn aan wat we willen bereiken (ambitie en doelstellingen) en hoe we dit willen bereiken (aanpak). Daarbij geven we ook een overzicht van voorbeeldprojecten. Dat zijn projecten waar we op het moment van schrijven aan denken en/of werken en die we met behulp van Nationaal Programma Groningen verder willen ontwikkelen en realiseren.

3.1 Samen werken aan de Toekomst van Oldambt

We zien dat het nationaal programma veel heeft losgemaakt in de samenleving. Ook in Oldambt. We hebben met veel mensen en organisaties gesproken en heel veel input en reacties ontvangen. We vinden het belangrijk dat we die energie en dat enthousiasme ook in de komende jaren vasthouden door de uitwerking en uitvoering van ons programma samen met betrokkenen op te pakken. In het volgende hoofdstuk gaan we hier nog verder op in.

De ambities van het nationaal programma zijn voor Oldambt vertaald naar de volgende programmalijnen:

1. Toekomst voor de jeugd
2. Toekomst voor de dorpen en wijken
3. Toekomst voor ondernemers
4. Toekomst voor toerisme en erfgoed

Deze programmalijnen zijn ontwikkeld op basis van de ideeën die we de afgelopen maanden hebben opgehaald, de ambities van Nationaal Programma Groningen en de visie en ambities van de gemeente Oldambt. Met deze programmalijnen verbinden we de ambities van het nationaal programma met de lokale uitdagingen en kansen. Belangrijk is dat deze programmalijnen in samenhang worden neergezet en ontwikkeld. Het versterken van de toekomstige welvaart in Oldambt vraagt namelijk om een integrale en samenhangende aanpak en om inzet op alle ambities van Nationaal Programma Groningen. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan bij de lokale programma's van andere gemeenten en het thematische programma van de provincie. Zo gaan we effectief en efficiënt om met elkaars tijd en geld. Ook zorgen we voor een goede afstemming met de projecten die in het kader van de Regio Deal Oost-Groningen worden uitgevoerd.

De reacties op de contourennota en de gesprekken die we in het verleden daarvan hebben gevoerd, ondersteunen de wenselijkheid van een samenhangende aanpak. Uit de enquête over het nationaal programma in Oldambt blijkt dat meeste inwoners 'Toekomst voor de jeugd' als belangrijkste thema zien, gevolgd door 'Toekomst voor de dorpen en wijken'. Andere thema's worden minder vaak genoemd. Dit betekent niet dat we niets met andere thema's zouden moeten doen. Uit de open antwoorden van de respondenten blijkt namelijk dat onze inwoners het belangrijk vinden om te investeren in de jeugd, om nieuwe bedrijven en toeristen aan te trekken, om het mooie landschap te behouden en om de leegstand aan te pakken. Daarnaast lezen we in de reacties ook heel duidelijk terug dat de thema's met elkaar zijn verbonden. De toekomst voor de jeugd hangt bijvoorbeeld direct samen met investeringen in het onderwjs, meer kansen op werk en een goed woon- en leefklimaat.

Ontwikkeling programma en voorbeeldprojecten

Het lokale programma dat nu voor u ligt is de start van onze inzet om de komende jaren te investeren in kansrijke projecten. Daarbij hebben we ambities benoemd en resultaten die we nastreven. Voor een deel van de programmalijnen is de agenda al redelijk helder, voor andere programmalijnen willen we dit nog verder ontwikkelen.

Bij de vier programmalijnen noemen we voorbeeldprojecten. Het doel hiervan is om te illustreren waarmee we aan de slag willen. Een aantal projecten is al vrij concreet en kan op korte termijn worden ingediend. Voor andere projecten is meer tijd nodig om tot een concreet voorstel te komen of is meer uitwerking nodig samen met betrokken partijen. In de uitwerking van het programma zal blijken in hoeverre deze ideeën concreet gemaakt kunnen worden en tot een definitieve aanvraag kunnen worden uitgewerkt. Naast de genoemde voorbeeldprojecten is het ook mogelijk dat we nieuwe ideeën ontwikkelen en realiseren. We benadrukken hierbij dat de voorbeeldprojecten een inkleuring zijn van het programma, maar nog geen concrete projectenlijst.

Met onze projecten willen we werken aan de gestelde ambities en de gewenste resultaten. Tegelijk kunnen we met de genoemde voorbeelden nog niet concreet maken in welke mate we de doelstellingen kunnen halen. Bij de uiteindelijke projectaanvragen wordt helder aange-toond in welke mate het betreffende project hieraan bijdraagt.

3.2 Toekomst voor de jeugd

We werken aan nieuw perspectief voor onze jeugd door te investeren in talentontwikkeling, onderwijs, vakmanschap en werkgelegenheid. Onze inzet is gericht op het verbeteren van het sociaaleconomische perspectief en het bieden van kansen voor jongeren die hier naar school willen gaan, willen werken en willen wonen.

Ambities en doelstellingen

De programmaliijn 'Toekomst voor de jeugd' draagt op de volgende manier bij aan de Wel-varende Graanrepubliek:

Hoe eerder kinderen en jongeren leren om goed voor zichzelf te zorgen, hoe gezonder ze zijn. Dat geldt voor hun fysieke, geestelijke, sociale én emotionele gezondheid. Een gezonde leefstijl, goed om kunnen gaan met geld, het hebben van ambities en trots zijn op jezelf begint bij een goede voedingsbodem. Zonder armoede en met een stimulerende omgeving: thuis, in de wijk, via sport, kunst, muziek, kerk en school. Toekomst voor de jeugd betekent ook goed onderwijs, kennis en vakmanschap. Iedere jongere moet zijn of haar kansen kunnen ontdekken en daar gebruik van maken. Met besef en waardering voor cultuur en historie én met een enthousiaste blik op hun eigen toekomst. Door opleidingen aan te bieden die inspelen op het werk van de toekomst en op de huidige behoeften van werkgevers, dragen we bij aan een toekomstbestendige bedrijvigheid. Als onze jongeren passend werk en voldoende inkomen hebben, kunnen ze een woning betalen en eventueel opknappen, hun inkomen besteden in de regio en zo een bijdrage leveren aan de leefbaarheid van de dorpen en wijken.

Met het nationaal programma zetten we fors in op de toekomst voor de jeugd in Oldambt. Uit alle gesprekken die we hebben gevoerd en de enquêtes die we hebben uitgezet, komt naar voren dat investeren in de jeugd prioriteit moet hebben. Onze ambitie is een nieuw perspectief voor de jeugd door te investeren in talentontwikkeling, onderwijs, vakmanschap en werkgelegenheid.

De jeugd is de toekomst en de toekomst van Oldambt is de jeugd. Vanuit het perspectief van de Wel-varende Graanrepubliek zien we kansen om jongeren te verbinden aan onze historie

en om samen te werken aan onze toekomst. Het ontdekken van de gemeente, de regio, maar ook het ontdekken van de wereld, met alle ontwikkelingen en kansen, is belangrijk voor jongeren. Specifieke aandacht hebben we voor de armoedeproblematiek in onze gemeente die vaak van generatie op generatie overgaat. Inwoners moeten hun (eigen) kansen en mogelijkheden zien voor hun persoonlijke ontwikkeling en hun (directe en indirecte) omgeving. Onze inzet is gericht op het verbeteren van het sociaaleconomische perspectief en het bieden van kansen aan jongeren die hier naar school gaan, willen werken en willen wonen. De doelen zijn:

1. Alle kinderen ontwikkelen zich optimaal naar vermogen in een veilige en stimulerende omgeving. Talenten worden ontdekt, gestimuleerd en benut. Dat is goed voor kind, omgeving, samenleving en regio.
2. Alle jongeren halen een volwaardig diploma (een startkwalificatie) en de kans op een kansrijke baan in de regio neemt toe.

Talentontwikkeling en het vergroten van onderwijskansen

Het versterken van het naschoolse aanbod en het vergroten van de leertijd kan de thuissituatie aanvullen en eventuele tekorten compenseren. De opvoedomgeving van (kansarme) kinderen wordt hiermee versterkt. De focus ligt hierbij niet alleen op het bieden van extra (taal) ondersteuning, dus op dat wat kinderen nog niet goed kunnen, maar op wat ze wél kunnen. We zetten in op talentontwikkeling. Zelfvertrouwen ontwikkel je door talenten van kinderen aan te spreken en te laten opbloeien, bijvoorbeeld via sport en cultuur. Zo zijn er voorbeelden van kinderen en jongeren die via gewoon uitproberen ineens een talent en motivatie bleken te hebben op het gebied van bijvoorbeeld (denk)sport.

Aansluiting onderwijs op kansrijke beroepen

Onze energie is gericht op een betere aansluiting van het onderwijs op het bedrijfsleven. Daarbij signaleren we grote kansen in het versterken van het vakmanschap en de kansrijke beroepen. Samen met de onderwijsinstellingen en bedrijven uit onze gemeente gaan we hiervoor projecten ontwikkelen. Waar mogelijk sluiten we aan bij programma's die regionaal ontwikkeld worden. Samen met ons werkleerbedrijf Afeer, de bedrijven uit onze gemeente, andere partners en omliggende gemeenten zoeken we hierin naar de juiste investeringskansen.

Specifieke aandacht is er voor de meer kwetsbare jongeren. Elk jaar maken jongeren uit het

praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs of entreeonderwijs een (kwetsbare) overstap naar vervolgonderwijs (als dat lukt), de arbeidsmarkt of dagbesteding. Door te investeren in een doorgaande ontwikkeling en goede samenwerking tussen alle voorzieningen kan uitval of een verkeerde overstap worden voorkomen.

Als we investeren in de jeugd, in goede opleidingen en in kansen op werk in onze gemeente of regio, dan is de verwachting dat jongeren meer binding houden met het gebied en zich hier ook (blijven) vestigen.

Ons doel is om in 2030 de volgende meetbare resultaten te behalen:

- In 2030 is door elke basisschool in Oldambt geïnvesteerd in een programma gericht op talentontwikkeling en toekomsperspectief.
- In het verlengde daarvan moet in 2030 het gemiddelde schooladvies van de kinderen in Oldambt verbeterd zijn. We onderzoeken nog op welke manier we dit kunnen meten. Het percentage voortijdig schoolverlaters is verlaagd naar het landelijk gemiddelde (2,01 procent). In Oost-Groningen is het percentage nu één van de laagste in Nederland (2,31 procent).
- In 2030 is het percentage lager opgeleiden in onze gemeente verminderd tot het landelijk gemiddelde (22 procent). In Oost-Groningen is op dit moment 29,4 procent van de bevolking laagopgeleid.
- Onze inwoners in de leeftijd van dertig jaar vallen in 2030 niet meer onder de categorie 'kansarmste' gezinnen (met een gemiddeld inkomen van € 23.114,05). Het gemiddelde inkomen is dan verhoogd naar boven de € 26.616,- (meer dan het gemiddeld inkomen van 'arme ouders' volgens de Erasmus School of Economics).
- Het aantal laaggeletterden (16 procent) is verlaagd naar het landelijk gemiddelde (10 procent).

Aanpak

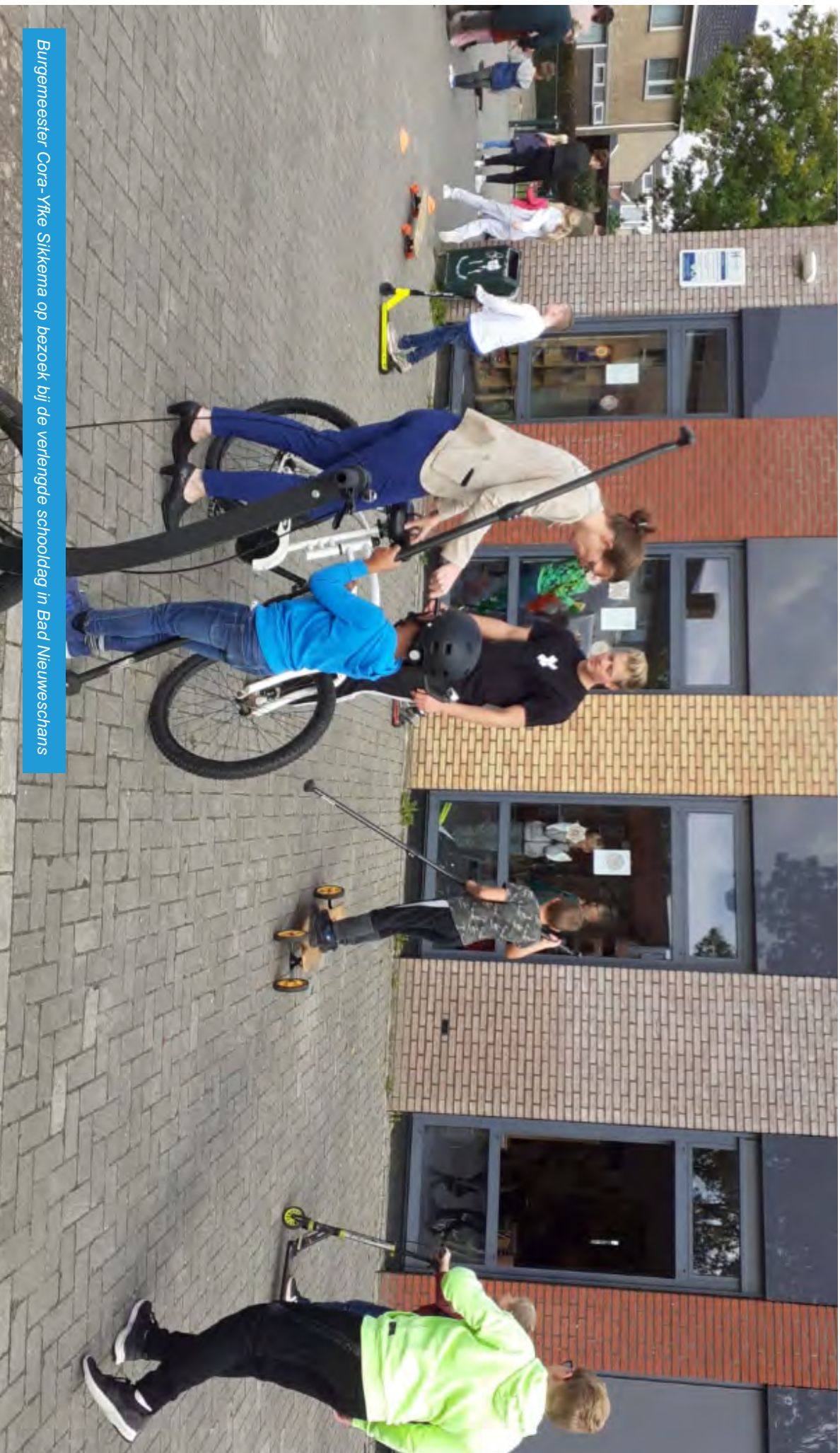
Om bovenstaande doelstellingen te halen, kiezen we voor de aanpak: 'It takes a village to raise a child'. Onze veronderstelling is namelijk dat een sterke pedagogische civil society een positieve invloed heeft op het opvoedingsklimaat. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en de Raad voor Volksgezondheid en Zorg (2008) noemen deze sociale opvoedomgeving, waarin sprake is van gevoelswarme en betrokkenheid, de 'village'. Zoals de pedagogische infrastructuur verwijst naar organisaties en professionals die zich met opvoeden

bezighouden, zo verwijst de 'village' naar onderlinge betrokkenheid tussen jeugd, ouders, buurtbewoners en vrijwilligers. 'It takes a village to raise a child' is een eeuwenoude Afrikaanse uitspraak, maar nog steeds actueel: de sociale omgeving is van belang voor het opgroeien van kinderen.

Verschillende onderzoeken wijzen in de richting van de sociale omgeving als belangrijke factor die van invloed is op het opvoeden en opgroeien van kinderen. Sociale steun en persoonlijk welbevinden beïnvloeden elkaar over en weer. Ook blijkt dat hoe groter de sociale armoede, hoe minder de sociale betrokkenheid. En hoe meer spanningen, hoe hoger het percentage kindermishandeling. Voor kinderen is de sociale omgeving van groot belang. In samenlevingen als de onze hebben opgroeiende kinderen sterk de neiging om zich op de buitenwereld te oriënteren. De 'peer group' van leeftijdsgenoten is van grote invloed op het gedrag van kinderen. Interacties in sociale gemeenschappen zijn van belang voor de ontwikkeling van morele intuïties. Wanneer het netwerk ontbreekt, kan de morele en sociale ontwikkeling daaronder lijden.

De aanpak 'It takes a village to raise a child' brengen we in de praktijk door kinderen, ouders, buurtbewoners en lokale organisaties samen te brengen in en rondom de school. Iedereen in de omgeving heeft invloed op het kind en kan een rol in de opvoeding spelen. Daarnaast kijken we welke investeringen mogelijk zijn om de sociale omgeving en de cohesie daarin te versterken.

De aanpak voor 'Toekomst voor de jeugd' is nog niet volledig ontwikkeld. Dat willen we komend jaar samen met partners doen. Op basis van alle input hebben we wel een aantal voorbeeldprojecten benoemd waar we concreet mee aan de slag willen. Deze projecten zijn middelen om te komen tot de realisatie van de genoemde doelstellingen en meetbare resultaten. Bij het selecteren en indienen van projectaanvragen zullen we hier ook op toetsen.

Burgemeester Cora-Ylke Sikkema op bezoek bij de verlengde schooldag in Bad Nieuweschans

Voorbeeldprojecten

Taalontwikkeling

Op alle basisscholen in de gemeente Oldambt wordt een 'bibliotheek op school' gerealiseerd. Stichting Biblionet verzorgt de inzet van een leesconsulent en de scholing van een leerkracht tot leescoördinator. Hiermee bereiken we dat kinderen, die van de basisschool afkomen, beschikken over een basisoniveau taalvaardigheid waarmee ze minimaal zelfredzaam zijn in de hedendaagse informatiemaatschappij. Dit project wordt uitgevoerd door Biblionet in samenwerking met de basisscholen.

VoorleesExpress

De 'VoorleesExpress' richt zich op gezinnen met kinderen die een dreigende taalachterstand hebben. Om de taalontwikkeling van deze kinderen te stimuleren worden (getrainde) vrijwilligers aan gezinnen gekoppeld en wordt er structureel ingezet op (voor)lezen.

Tijd voor Toekomst (verlengde of verrijkte schooldag)

Vanuit de school als basis geven we een structurele impuls aan de ontwikkeling van onze kinderen. Dat doen we door gebruik te maken van vernieuwende en buitenschoolse leer-mogelijkheden op het gebied van sport, cultuur, gezondheid en techniek. De verlengde schooldag leert kinderen gezondheidsvaardigheden aan, zelfregulatie en 21st century skills. Zo kunnen zij bij moeilijkheden beter analyseren wat het probleem is en weten ze hoe ze hierbij hulp kunnen organiseren. Ze zijn weerbaarder waardoor ze met zelfvertrouwen aan hun toekomstambities kunnen werken. In het verlengde van de pilot in Bad Nieuweschans op basisschool Houwingaham wordt dit concept verder uitgerold en ook op andere basisscholen gestart. In de uitwerking van dit plan zoeken we de samenwerking én samenhang met ideeën op provinciaal niveau en partijen die daarbij betrokken zijn. Ook wordt verbinding met ideeën voor het Cultuurlab gezocht.

Vakopleidingen mbo afstemmen op kansrijke beroepen

Samen met het Noorderpoort en het bedrijfsleven onderzoeken we wat de kansrijke beroepen zijn, hoe we de opleidingen beter kunnen afstemmen op de vraag van het bedrijfsleven en hoe we jongeren optimaal kunnen voorbereiden op de arbeidsmarkt.

Leefstijl en welzijn op het voortgezet onderwijs

Door middel van nieuwe interventies en innovaties willen we de leefstijl en het welzijn van jongeren in het voortgezet onderwijs verbeteren. Dat doen we samen met alle relevante stakeholders (onder andere met de jongeren zelf, hun ouder(s)/verzorger(s), (vak)leerkrachten, directeurs, gebiedsregisseurs, het Centrum voor Jeugd en Gezin en sportverenigingen). Ondersrijkskansen worden hiermee vergroot. Dit doen we aan de hand van een ontwerpergerichte aanpak waarbij prototypes gezamenlijk worden ontwikkeld, getest en geëvalueerd. Heeft het bijvoorbeeld zin om extra lessen te organiseren na schooltijd of de lokalen zo in te richten dat kinderen meer kunnen bewegen? Of helpt het om huiswerkbegeleiding (kosteloos) aan te bieden?

Jongerenloket

We ontwikkelen een jongerenloket in de gemeente die zich richt op werk, stage en onderwijs. Jongeren, hun ouder(s)/verzorger(s) en andere betrokkenen kunnen hier terecht met hun vragen of problemen over werk, onderwijs, (maatschappelijke) stage, vakantieberaantjes, schuldproblematiek of studieleopbaanbegeleiding. In de uitwerking van dit plan betrekken we actief betrokken organisaties, waaronder Afeer die al met een jongerenaanpak bezig is.

Schuldenvrij naar school

Jongeren met problematische schulden bieden we ondersteuning aan zodat zij een opleiding gaan (of blijven) volgen. De belangrijkste voorwaarde is de motivatie van de jongere om de eigen situatie aan te pakken (een vorm van wederkerigheid). Met het 'schuldenvrij' naar school gaan vergroten we de onderwijskansen van kinderen/jongeren.

Omnisport-ontwikkeling

We onderzoeken de mogelijkheden voor het ontwikkelen van omnisportlocaties in Oldambt. In deze locaties kunnen inwoners hun sporten optimaal en toekomstbestendig beoefenen. Hierin leggen we ook verbinding met het onderwijs, talentontwikkeling, zorg en gezondheid.

3.3 Toekomst voor de dorpen en wijken

Samen met inwoners werken we aan blijvend en nieuw perspectief voor onze dorpen. Daarbij gaat het vooral om het verbeteren van de leefbaarheid, de gezondheid, het wonen voor jong en oud en de saamhorigheid in de dorpen en wijken. Veel ideeën en wensen zijn in de afgelopen jaren al vastgelegd in de dorps- en wijkvisies.

Ambities en doelstellingen

De programmajoin 'Toekomst voor de dorpen en wijken' draagt op de volgende manier bij aan de Wel-varende Graanrepubliek:

Vitale dorpen en wijken bestaan bij gezonde inwoners, goede en betaalbare woningen en bereikbare voorzieningen. Sociaal-maatschappelijke participatie en zelfredzaamheid dragen bij aan de verantwoordelijkheid voor de eigen woning, de woonomgeving, het gezin en de buren. Via dorpsvisies en dorpsbudgetten voeren inwoners zelf regie over uitvoeringsprojecten. De bereikbaarheid naar de drie hoofdkernen Winschoten, Scheemda en Bad Nieuweschans zorgt voor toegang tot voorzieningen die niet in het eigen dorp voorhanden zijn. Investeringsin de projecten die we voor ogen hebben, zorgen voor duurzame woningen en vitale dorpen waarin ook doelstellingen voor bijvoorbeeld de energietransitie en klimaatadaptatie worden betrokken. Het verbeteren van de (digitale) bereikbaarheid en mobiliteit draagt bij aan leefbare dorpen en wijken, maar ook aan het vergroten van de kansen voor economie, onderwijs en toerisme.

Onze ambitie: de Oldambtster dorpen en wijken in de toekomst zijn zelfstandig, vitaal, duurzaam en bereikbaar.

...Zelfstandig

Samen met inwoners gaan we werken aan het vergroten van lokaal eigenaarschap en zelfregie. Dat doen we met een dienstverlenende en faciliterende overheid en een grotere rol voor inwoners en betrokken organisaties. Niet omdat we ons als overheid willen terugtrekken, maar omdat we geloven in de kracht van mensen, in eigen initiatief en in nieuwe kansen die ontstaan door samenwerking van onderop te stimuleren. In de afgelopen jaren hebben we al geëxperimenteerd met gebiedsgericht werken en dat willen we de komende jaren verder ontwikkelen. Voor het versterken van de leefbaarheid, veiligheid, gezondheid en welvaart in de dorpen en wijken komt een lokaal stimuleringsfonds waarmee inwoners samen projecten en ideeën kunnen realiseren. Voor een structurele financiering hiervan zien we kansen in de baten uit lokale energieprojecten.

...Vitaal

Het is prettig leven in de Oldambtster dorpen. Voor iedereen die dat wil. Dat gaat eigenlijk over alles. Immers, de leefomgeving is alomvattend. Vanzelfsprekend gaat het over wonen en over de woonomgeving. Maar vitaliteit gaat ook over voorzieningen, over werk en over welzijn en gezondheid. Met het nationaal programma investeren we in vitale dorpen en wijken waar mensen graag wonen, verblijven, elkaar ontmoeten en bewegen. Drie van onze kernen hebben daarbinnen een belangrijke functie. Dat zijn Scheemda, Winschoten (met Blauwestad en het Oldambtmeer) en Bad Nieuweschans. Doelstelling is om deze kernen verder te ontwikkelen. We starten in deze kernen met gebiedsgerichte ontwikkelingen om te komen tot goede projecten.

...Duurzaam

We investeren in duurzaam wonen en leven in Oldambt. Dat gaat over de verduurzaming van de woningvoorraad en de energietransitie waar een grote opgave ligt. In verband met de versnelde afbouw van de gaswinning staat aardgasloos bouwen hoog op de agenda. Samen met de dorpen, wijken en betrokken partijen zetten we in op de verdere verduurzaming van de woningvoorraad. De plannen in Nieuwolda zijn hier een mooi voorbeeld van, waarbij ervaringen mogelijk ook op andere plekken gebruikt kunnen worden. We zien een uitdaging om de opgave rond klimaat en de warmtetransitie te vertalen naar goede projecten voor onze dorpen en wijken. En we zien kansen in de realisatie van (kleinschalige) energieprojecten.

...Bereikbaar

Voor de toekomst van de dorpen en wijken is digitale bereikbaarheid een cruciale ontwikkeling. Met het nationaal programma als vleegwiel willen we deze ontwikkeling versnellen en daarnaast inzetten op het versterken van de kansen die digitalisering biedt voor het wonen en werken in Oldambt. Vanuit de Oldambtster bevolking is er een sterke behoefte aan verbeteringen op het gebied van bereikbaarheid.

Zowel in de zin van digitale bereikbaarheid als in de zin van mobiliteit. Qua mobiliteit zien we relaties met leefbaarheid, veiligheid en recreatie en toerisme. Concreet: waar we kansen en mogelijkheden zien om zowel toerisme, veiligheid en leefbaarheid te versterken, gaan we bijvoorbeeld investeren in fiets- en wandelpaden, aanvullend op andere programma's. Daarnaast geven we ook gehoor aan de wens vanuit een aantal dorpsvisies. Wij vinden het belangrijk dat kinderen veilig naar school kunnen en inwoners veilig door en tussen de dorpen kunnen fietsen en wandelen. Dit bevordert niet alleen de gezondheid, maar maakt het gebied ook aantrekkelijker voor toeristen.

Ons doel is om in 2030 de volgende meetbare resultaten te behalen:

- Met behulp van een lokaal stimuleringsfonds willen we de zelfstandigheid van dorpen en wijken vergroten. Het doel is om in minimaal elk dorp en in elke wijk één project te realiseren.
- In de drie kernen Winschoten, Scheemda en Bad Nieuweschans hebben we een gebiedsgerichte ontwikkeling gerealiseerd.
- We willen door middel van projecten een belangrijke impuls geven aan de kwaliteit van de woningvoorraad en investeren in verduurzaming en verbetering. Onze ambitie is om ten minste 10 procent van de woningen in de gemeente hiermee te bereiken. We willen bijdragen aan het versterken van de welvaart en het welzijn van onze inwoners. Dit gaat over zaken als leefomgeving, gezondheid, werk, participatie en tevredenheid. Vanuit de monitoring die wordt opgezet rond het nationaal programma onderzoeken we hoe we de ontwikkeling en voortgang in Oldambt kunnen volgen en welke indicatoren we hierbij het beste kunnen gebruiken. Daarbij willen we ook de mogelijke inzet van een gebiedskompas onderzoeken, waar andere gemeenten al mee experimenteren.

Aanpak

We bereiken onze doelstellingen door van onderop te verbinden met van bovenaf. Dat doen we door plannen uit de dorps- en wijkvisies te verbinden met de omgevingsvisie en met ons lokale programma. We maken ruimte voor en stimuleren initiatieven en activiteiten van onderop. Een lokaal stimuleringsfonds moet hiervoor een belangrijke motor gaan vormen. Daarnaast bieden ontwikkelprojecten, die de leefbaarheid en de welvaart in de dorpen en wijken gericht versterken, goede kansen.

Met deze programmalijn investeren we in de volgende projecten die een groot effect hebben op het woon- en leefklimaat in onze dorpen en wijken:

Dorps- en wijkvernieuwing

We zetten in op het mooier en sterker maken van onze dorpen en wijken, zowel fysiek als sociaal. Daarbij zoeken we de afstemming met de plannen voor de Regio Deal die gaan over dorpsvernieuwing en gebiedsontwikkeling. Concreet zien we kansen in Winschoten (centrumstad), Bad Nieuweschans (gebiedsgerichte ontwikkeling met wonen, recreatie, toerisme en erfgoed), Scheemda (gebiedsgerichte ontwikkeling in combinatie met het Ommelander Ziekenhuis en het station) en Blauwesstad met het Oldambtmeer en de omliggende dorpen (combinaties met recreatie en toerisme). In projecten zorgen we – indien mogelijk – voor een koppeling met plannen voor klimaatadaptatie en de energietransitie (warmtetransitie). Waar mogelijk zoeken we koppelmogelijkheden met de versterkingsoperatie.

Infrastructuur

We investeren in (fysieke) infrastructuur met meerwaarde. Het gaat dan om digitale infrastructuur voor inwoners, zzp'ers en bedrijven, maar ook om toeristische infrastructuur (fietspaden, wandelpaden en parkeervoorzieningen) die mede ten goede komen aan de inwoners, zowel recreatief als op het gebied van veiligheid.

Glasvezel

Digitale infrastructuur vormt een cruciale randvoorwaarde voor de leefbaarheid in de dorpen en op het platteland. Hier zijn al plannen voor in ontwikkeling (ook met de provincie). Het is mogelijk dat Nationaal Programma Groningen hier een vleegwiel in vormt. Verder willen we vervolginvesteringen rond digitalisering en toepassingen voor leefbaarheid aanjagen of mogelijk maken.

Met de nieuwe stimuleringsregeling kunnen inwoners straks bijvoorbeeld zonnepanelen aanschaffen

Lokaal stimuleringsfonds

Voor het versterken van de leefbaarheid in de dorpen en wijken willen we een lokaal stimuleringsfonds realiseren waarmee inwoners (en op te richten organisatievormen als coöperaties) zelf kunnen investeren in concrete projecten. Hiermee willen we investeren in bewonersinitiatieven in de breedste zin van het woord en die een bijdrage verlenen aan de versterking van de leefbaarheid. Het lokaal stimuleringsfonds is een fonds volgens het model burgerinitiatief waarbij een bewonerspanel zelf de afwegingen van toekennen doet. Voor de eerste paar jaar willen we dit financieren uit het nationaal programma. Voor de middellange termijn onderzoeken we of het mogelijk is dit om fonds te vullen met de batens uit lokale energieprojecten die we met behulp van het nationaal programma willen realiseren.

Energietransitie (warmtetransitie)

Samen met de dorpen en betrokken partijen zetten we in op de verdere verduurzaming van de woningvoorraad. De plannen in Nieuwolda zijn hier een mooi voorbeeld van. De ervaringen uit dit dorp kunnen mogelijk ook op andere plekken gebruikt worden. Verder zien we kansen in de realisatie van lokale en kleinschalige energievoorzieningen (bijvoorbeeld zonneparken) waarbij we willen onderzoeken of dit in coöperatieve vorm gerealiseerd kan worden (van, voor en door inwoners).

Voorbeeldprojecten

Lokaal stimuleringsfonds voor dorp en stad

We richten een fonds in waarmee we meer verantwoordelijkheid en zelfstandigheid willen geven aan de dorpen en wijken in Oldambt om de leefbaarheid en welvaart te verbeteren. Dat willen we doen door elk dorp een eigen budget te geven, waarmee zij zelf lokale initiatieven kunnen ondersteunen. Samen met inwoners en organisaties werken we de plannen voor dit fonds verder uit.

Toekomstbestendige woningen en verduurzamen bestaande particuliere woningvoorraad

Het idee is om een uniforme, voor het gehele gebied geldende stimuleringsregeling te ontwikkelen en beschikbaar te stellen, waarbij inwoners eenvoudiger aan financiële middelen kunnen komen om aanpassingen te doen aan hun eigen woning. Dat geld is dan beschikbaar voor maatregelen die gericht zijn op langer thuis blijven wonen, energie besparen of zelf opwekken én op de verbetering van de woon- en leefomgeving.

Programma's Sterke Centra (meerjarig gebiedsprogramma per kern)

- Doorontwikkeling centrum Winschoten
- Gebiedsgerichte aanpak Bad Nieuweschans
- Gebiedsgerichte aanpak Scheemda

Alliantie van Kracht

De Alliantie van Kracht is een integrale armoede-aanpak vanuit de Veenkoloniën. In het Veenkoloniale gebied leven een kleine 14.000 gezinnen in armoede, vaak van generatie op generatie. Hoe komen deze gezinnen uit de vicieuze cirkel van overerfbare armoede? Het netwerk Alliantie van Kracht heeft deze uitdaging aangepakt samen met de bewoners uit de regio. Het netwerk bestaat uit organisaties in de sectoren wonen, welzijn en zorg, gemeenten en kennisinstellingen. Er is een beweging op gang gebracht om armoede in de Veenkoloniën op zowel de korte als de lange termijn structureel en fundamenteel te bestrijden. Het doel is om gezinnen in armoede adequaat te ondersteunen en samen met hen kansen te ontwikkelen. Men richt zich op de houding, vaardigheden en het feitelijk gedrag van mensen met als doel om het structurele perspectief van armoede te beïnvloeden. Samen met inwoners zijn de partners van de Alliantie van Kracht op zoek naar wat werkt. Gemeente Oldambt doet al mee, maar we willen onderzoeken hoe we hier met een grotere inzet een groter effect kunnen bereiken.

Coöperatieve zonneparken/energieparken

We willen de mogelijkheden voor de realisatie van zonneparken of energieparken onderzoeken waarbij de insteek is dat dit in coöperatieve vorm gebeurt. Een vorm waarbij inwoners zowel in de realisatie (organisatie en werkgelegenheid), via de energierekening (onder andere een koppeling met de postcoderoos) én in de exploitatie (inkomsten voor het collectief) baat bij hebben. Hier betrekken we ook de plannen rond het Programma Energieparticipatie (onderdeel van Nationaal Programma Groningen).

3.4 Toekomst voor ondernemers

Met deze programmajoin willen we investeren in het versterken van het ondernemersklimaat in Oldambt, in (nieuwe) bedrijvigheid en in het behouden en stimuleren van werkgelegenheid.

Ambities en doelstellingen

De programmajoin 'Toekomst voor ondernemers' draagt op de volgende manier bij aan de Wel-varende Graanrepubliek:

Economie en ondernemers dragen bij aan de welvaart van mensen, in het bijzonder via werk en inkomen. Bedrijven innoveren met eigen en elders ontwikkelde zaken (product- en procesinnovaties, duurzaamheid, sociale innovatie), samen met kennisinstellingen en het onderwijs. Perspectief op werk draagt bij aan toekomst voor de jeugd. Boeren dragen bij aan het behoud en de ontwikkeling van ons kenmerkende open Groninger landschap. Herbestemming van ons erfgoed biedt kansen voor ondernemers en andersom, onder meer in de sector recreatie en toerisme. Bereikbaarheid (via weg, water, spoor én digitaal) draagt bij aan het vestigingsklimaat voor bedrijven.

Alles is economie en tegelijk staat de economie ten dienste van onze welvaart en ons welbevinden. We willen economische ontwikkeling stimuleren als onderdeel van het versterken van de welvaart in Oldambt. Ondernemerschap, innovatie en werk zijn daarin belangrijke zaken. We willen zo goed mogelijk profiteren van de kansen die technologische en maatschappelijke trends bieden. In de vorm van kansrijke bedrijvigheid en nieuwe beroepen, levenslang ontwikkelen, een toename van bestedingen door toeristen en het trekken van nieuwe inwoners die voor hun werk grotendeels ongebonden zijn en dus op afstand kunnen werken. Tegelijkertijd willen we het hoofd bieden aan de (grote) uitdagingen waarmee we in economisch en maatschappelijk perspectief te maken hebben.

Met deze programmajoin willen we investeren in het versterken van het ondernemersklimaat in Oldambt, in (nieuwe) bedrijvigheid en in het behoud van en het stimuleren van nieuwe werkgelegenheid. De basis moet op orde zijn, zoals snelle (digitale) verbindingen, relevante voorzieningen, geschikte arbeidskrachten en geschikte vestigingsplaatsen voor bedrijven. We zien hierbij goede kansen in het versterken van (verwachte) groeisectoren als toerisme, zorg en techniek.

Met Nationaal Programma Groningen willen we investeren om het ondernemersklimaat te optimaliseren. Het gaat hierbij om de aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven, om het stimuleren van innovaties en ondernemerschap en de ondersteuning van (startende) ondernemers. Hier ligt een belangrijke rol voor de onderwijs- en kennisinstellingen, waarmee we samen willen onderzoeken hoe we het economisch klimaat in de regio verder kunnen versterken. Daarnaast zetten we in op het versterken van de economische positie van Winschoten als centrumkern in Oldambt en in de ontwikkeling van Scheemda en Bad Nieuweschans als economische kernen.

Kansen zien we onder andere in de verdere ontwikkeling van de Innovatiewerkplaats van de Hanzehogeschool, maar ook in de samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen en andere kennisinstellingen (ook over de grens). De kennis die hier ontstaat, wordt ontsloten voor bedrijven, instellingen, inwoners en overheden in onze gemeente en in de regio. We doen dit ook door efficiënt gebruik te maken van de knowhow van Economic Board Groningen (EBG) en bijvoorbeeld de gebiedscoöperatie Zuid- en Oost-Groningen. Waar mogelijk willen we maatschappelijke uitdagingen verbinden aan (nieuwe) economische kansen, ook voor onze regio. Concreet zien we kansen in de gezondheidszorg met organisaties als het Ommelander Ziekenhuis en het Universitair Medisch Centrum Groningen, maar ook op het gebied van agro (link met de Graanrepubliek), toerisme en klimaat, duurzaamheid en circulariteit.

Hoewel er bij dit onderwerp veel factoren een rol spelen, streven we er toch naar om met het nationaal programma een belangrijke bijdrage te leveren aan de volgende meetbare resultaten in 2030:

- We willen een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud en de groei van de werkgelegenheid. In 2030 is het gemiddeld aantal banen (per 1.000 inwoners van 15-75 jaar) gestegen met 3 tot 5 procent.
- In 2030 is het gemiddeld besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens (exclusief studentenhoudens) in Oldambt met 10 procent verhoogd.
- We willen met Nationaal Programma Groningen (indirect) bijdragen aan nieuwe innovaties en bedrijvigheid en hebben de ambitie om het aantal nieuwe vestigingen (oprichtingen van bedrijven per 1.000 inwoners) met ten minste 5 procent te laten stijgen.
- Het percentage (langdurige) werkloosheid is in 2030 gehalveerd.

Aanpak

We bereken de genoemde ambities en doelstellingen door in te zetten op de volgende acties:

Versterking ondernemersklimaat

- Samenwerking: we zetten in op de verbetering van de samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven en waar mogelijk jagen we nieuwe innovaties aan en stimuleren we het ondernemerschap. We zien kansen in de verdere ontwikkeling van de Innovatiewerkplaats en bijvoorbeeld de gebiedscoöperatie Zuid- en Oost-Groningen, maar ook in de voortzetting van Economic Board Groningen. Belangrijk uitgangspunt hierbij vinden we het vergroten van de samenwerking tussen bedrijven onderling en het versterken van de gezamenlijke aanpak, waaronder door de ondernemersverenigingen.
- A7-zone (inclusief N33): we zien kansen voor nieuwe economische bedrijvigheid in de verdere ontwikkeling van deze zone. Daarbij onderzoeken we de mogelijkheden voor nieuwe, grootschalige en innovatieve bedrijvigheid. We doen dat in samenspraak en in samenwerking met de gemeenten Midden-Groningen en Veendam en de provincie Groningen.
- Kansrijke sectoren: we investeren in het ontwikkelperspectief voor kansrijke sectoren, bijvoorbeeld toerisme en duurzame landbouw. Op het gebied van toerisme investeren we in de verdere ontwikkeling van het toeristisch klimaat, omdat we kansen zien om op die manier meer mensen van buiten onze regio te trekken en om meer bedrijvigheid en werkgelegenheid te creëren. De aanpak hiervoor is verder uitgewerkt in de programma-lijn 'Toekomst voor toerisme en erfgoed'. Voor duurzame landbouw vergroten we het ontwikkelperspectief voor deze sector door gerichte investeringen rond nieuwe innovaties, nieuwe samenwerkingsvormen en de ontwikkeling van lokale voedselstrategieën. Naast economische kansen zoeken we nadrukkelijk de verbinding met thema's als duurzaamheid, biodiversiteit, circulariteit en natuurinclusiviteit.

Toekomstbestendige arbeidsmarkt (Leven Lang Ontwikkelen)

Waar mogelijk sluiten we aan bij het programma 'Werken aan Ontwikkeling' van Platform Regionale Arbeidsmarkt. Dit programma biedt een samenhangend en toekomstbestendig kader voor maatregelen om tot een leven lang ontwikkelen te komen. Dit gaat om een effectieve regionale aanpak waarin we krachten bundelen en met andere partijen samenwerken. In de komende periode ontwikkelen we samen met het bedrijfsleven, onderwijspartners en

werkleeftijd Afkeer concrete projecten die hier bij aan kunnen haken. Daarbij zoeken we ook de samenwerking in Oost-Groningen en de afstemming met de plannen rond de Regio Deal Oost-Groningen.

Digitalisering

De digitalisering in het bedrijfsleven en breder in de samenleving wordt verder gestimuleerd en aangegaagd om concurrentiekracht te behouden. We werken al aan een digitale agenda en het Breedband Innovatie Centrum. Onze inwoners, ondernemers en arbeidskrachten moeten digitaal vaardig blijven, om zo arbeidsgeschikt te blijven, maar ook om mee te kunnen draaien in de samenleving en goed te kunnen blijven ondernemen.

Versterking centrumplaatsen

We versterken de economische positie en het perspectief van Winschoten, waarbij vooral de binnenstad blijvende aandacht verdient. Daarnaast zien we ook kansen in een gebiedsgerichte aanpak van Scheemda, onder andere in relatie tot het Ommelander Ziekenhuis en het station, maar ook in de bereikbaarheid vanaf de A7 en de bedrijventerreinen. Ook Blauwestad met het Oldambtmeer en de gebiedsgerichte aanpak van Bad Nieuweschsans (toeristische trekpleister) verdienen onze aandacht. Hier ligt ook een belangrijke verbinding met de programma-lijnen 'Toekomst voor de dorpen en wijken' en 'Toekomst voor toerisme en erfgoed'. In de genoemde kernen verwachten we de grootste groei van werkgelegenheid.

Voorbeeldprojecten

Regiofunctie Winschoten behouden en versterken

In Winschoten moet extra aandacht besteed worden aan de binnenstad. We willen de regiofunctie van de stad graag behouden. De regiofunctie wordt onder andere gevormd door de aanwezigheid van onderwijsinstellingen, de infrastructuur, de huisvesting van het gemeentehuis en cultuurhuis De Kliniker. Maar ook door de positie van Winschoten als tweede koopstad van de provincie naast de stad Groningen. Daarbij staan we voor grote zichtbare opgaves, waaronder de toenemende leegstand van winkelpanden in het centrum, de herontwikkeling van het voormalig ziekenhuissterrein, de leegstaande en verpauperde panden aan de Mr. D. U. Slikkerlaan, de realisatie van de Poort van Winschoten en de ontwikkelingen rond de haven (Winschoten Waterkwartier).

Aangezien het retaillandschap verandert onder invloed van de economie, de samenleving en de opkomst van webwinkels, moet in samenwerking tussen de verschillende ondernemers gebouwd worden aan een nieuw en vitaal centrum met een uitdagend imago. We zoeken naar mogelijkheden om hier vanuit Nationaal Programma Groningen actief aan bij te dragen. Concreet zetten we een fonds op om ondernemers te stimuleren om te investeren in het centrum.

Spin-off Ommelander Ziekenhuis creëren

We zien dat de komst van het Ommelander Ziekenhuis al voor nieuwe dynamiek heeft gezorgd in Scheemda. We zien hierbij kansen in het creëren van extra spin-off, bijvoorbeeld door de gebiedsgerichte aanpak van Scheemda en omgeving. Daarnaast zien we ook kansen in nieuwe innovaties en economische ontwikkelingen. Het Ommelander Ziekenhuis is gelieerd aan het Universitair Medisch Centrum Groningen. We willen graag met het Ommelander Ziekenhuis onderzoeken op welke terreinen het ziekenhuis spin-off kan geven, bijvoorbeeld rond nieuwe innovaties, het (mede) initiëren van start-ups, projecten rond eHealth of zorg op afstand.

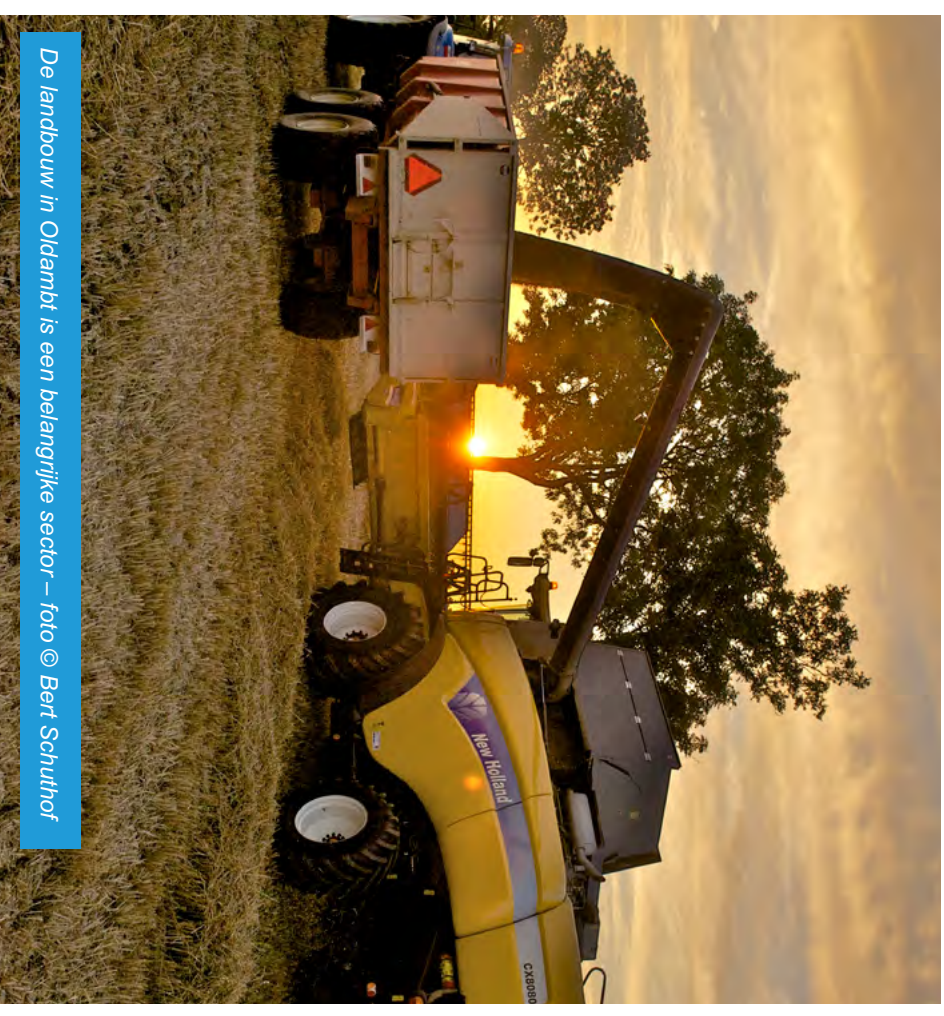
Digitalisering/Breedband Innovatie Centrum

De ontwikkeling van technologie staat niet stil. Economische processen worden verder geautomatiseerd en komen steeds meer voor in ons dagelijks leven. Om gebruik te kunnen maken van deze technologische ontwikkelingen, is een goede infrastructuur voorwaardelijk. Daarnaast is deze infrastructuur belangrijk voor het functioneren van ons bedrijfsleven. Naast infrastructuur is het gebruik kunnen maken van de ontwikkelingen en het beschikbaar hebben ervan van groot belang. Bedrijven vernieuwen steeds meer met verdergaande technologische ontwikkelingen. Zij moeten daarvoor aangehaakt zijn op de rest van de wereld. Digitalisering betekent een toename van de gebruiks- en toepassingsmogelijkheden bij inwoners en bedrijven. Met het nationaal programma willen we bijdragen aan de ontwikkeling van het Breedband Innovatie Centrum, met als doel het versterken van de digitale vaardigheid van de regio. En daarmee ook het behoud van jongeren, de zelfstandigheid van ouderen en het stimuleren van innovatieve bedrijvigheid. Zo willen we onze regio toekomstbestendig houden.

Waardevermeerdering duurzame landbouwproducten in de regio

De landbouwsector is een sterke sector en nog steeds van groot economisch belang in onze gemeente. Niet voor niets ontleent ons gebied haar geuzenaam de Graanrepubliek aan de

landbouw. Ook richting de toekomst zien we kansen om de welvaart te versterken door investeringen in de landbouw. Kansen liggen in nieuwe innovaties, in lokale voedselketens, in de verbinding met hennep en de mogelijkheden voor de bouwsector. Andere voorbeelden zijn de proefboerderij bij Ebelshoerd en de plannen voor de Graanrepubliek in Oudezijl/Bad Nieuweschans. Samen met ondernemers en andere organisaties zoeken we naar nieuwe mogelijkheden voor waardevermeerdering van landbouwproducten die in Oldambt zijn geproduceerd.

De landbouw in Oldambt is een belangrijke sector – foto © Bert Schuthof

Toekomstbestendige bedrijventerreinen

De bedrijventerreinen in Oldambt vormen een belangrijk onderdeel van onze regionale economie. Voor de komende jaren is er een enorme uitdaging voor een toekomstbestendige economische groei waarbij duurzaamheid, energietransitie en klimaatadaptatie belangrijke factoren vormen. We zoeken samen met het bedrijfsleven naar kansen hoe we een duurzame economische ontwikkeling kunnen realiseren. Concreet kan het daarbij gaan om een project gericht op de verduurzaming, vergroening en klimaatadaptatie van de bedrijventerreinen. Daar waar restwarmte een optie is, gaan we dat onderzoeken.

Regionale ontwikkeling A7-zone (inclusief N33)

De ontwikkeling van de A7-zone moet gezien worden in een ruim perspectief. Primair is het de transport- en vervoersdrager. De A7 zorgt voor de verbinding tussen Oldambt en de Randstad, Hamburg-Berlijn, Scandinavië en Moskou. Het is de landschappelijke afbakening van de Graanrepubliek van waaruit kansen of beperkingen op ontwikkelingen gelegd kunnen worden. Het is de ontwikkelroute voor bedrijventerreinen en het wordt mogelijk een iconische kunststrager. We willen in samenwerking met de provincie, de gemeenten Midden-Groningen en Veendam en de stad Groningen de ontwikkeling van de corridor A7/N33 ter hand nemen. Daarbij willen we de landschappelijke kwaliteiten in stand houden en tegelijk kansen creëren voor nieuwe invullingen en economische ontwikkelingen.

Innovatiewerkplaats

We zetten in op de verdere ontwikkeling en vormgeving van de innovatiewerkplaatsen en de kansen die dit voor Oldambt en de bredere regio biedt. De Innovatiewerkplaats Eems Dollard Regio in Transitie (EDRIT) kan een bijdrage leveren aan de overdracht van kennis naar onze gemeente en regio. EDRIT is een initiatief van de Hanzehogeschool en in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen en de Hochschule Emden/Leer ontwikkeld. Daarnaast is ook het Noorderpoort betrokken. Op die manier wordt de doorlopende leerlijn ondersteund. De kennis die in de innovatiewerkplaats ontstaat, komt beschikbaar voor bedrijven, instellingen, inwoners en overheden in onze gemeente en regio. De innovatiewerkplaats kan bijdragen aan het verder ontwikkelen en implementeren van de aanpak door middel van onderzoek en studentenactiviteiten. Naast de innovatiewerkplaats Winschoten betrekken we hier ook andere innovatiewerkplaatsen en de gebiedscoöperatie Zuid- en Oost-Groningen bij.

Toekomstbestendige arbeidsmarkt

We investeren in projecten die bijdragen aan een toekomstbestendige en flexibele arbeidsmarkt. Samen met bedrijven, onderwijsinstellingen en relevante partners zoals ons werkleerbedrijf Afeer ontwikkelen we projecten die hier aan bijdragen. Zoals aangegeven sluiten we waar mogelijk aan bij programma's of projecten die regionaal ontwikkeld worden.

3.5 Toekomst voor toerisme en erfgoed

We zetten in op het versterken van het imago van Oldambt, het doorontwikkelen van ons erfgoed en het verbeteren van het toeristisch klimaat. Dat doen we door gericht te investeren in toeristisch-recreatieve voorzieningen en infrastructuur. We willen ons rijke erfgoed en cultuurlandschap behouden, versterken en doorontwikkelen voor toekomstige generaties door te investeren in kansrijke projecten. Dat doen we niet alleen voor toeristen, maar ook voor onze inwoners. Want toerisme biedt werkgelegenheid en inkomen en geeft het gebied een beter imago. Dit leidt weer tot trots en geeft de bevolking meer vertrouwen in de toekomst.

Ambities en doelstellingen

De programmamlijn 'Toekomst voor toerisme en erfgoed' draagt op de volgende manier bij aan de Wel-variënde Graaunrepubliek:

Investeren in toerisme en erfgoed zorgt voor de groei van het aantal toeristen, de bestedingen in het gebied, de bedrijvigheid en het aantal voorzieningen. Maar ook voor kennis en vakmanschap op alle onderwijsniveaus, onder meer via opleidingstrategieën voor vakmanschap en gastvrijheid. Bovendien levert investeren in het verduurzamen van erfgoed en in landschapsontwikkeling een bijdrage aan de doelstellingen op het gebied van natuur en klimaat.

Perspectief 2050 – UNESCO de Graaunrepubliek

Oldambt, ook wel de Graaunrepubliek genoemd, staat met haar uitgestrekte polderlandschap, dijkliften en statige herenboerderijen al jaar en dag bekend als het meest markante agrarische cultuurlandschap van Nederland. Deze cultuurhistorische pijlers zijn als leestekens nog te zien in ons landschap. Verscheidene inwoners, ondernemers en stakeholders hebben ideeën en dromen voor onze "toukoms" als Graaunrepubliek opgeworpen. Geoppert is ons gebied aan te wijzen als Nationaal Landschap, Nationaal Park of UNESCO Werelderf-

goed. Dit vinden wij een interessant perspectief om aan te werken, omdat het een positieve stimulans geeft aan de economie, het toerisme, de leefbaarheid en het imago van het gebied.

Scope 2030: basis op orde!

We moeten ons erfgoed en landschap in een optimale staat krijgen en beleefbaar maken voor onze inwoners en toeristen. Dat willen we doen door investeringen in vier onderdelen:

1. Het behouden, versterken en doorontwikkelen van erfgoed en cultuurlandschap
2. Het toegankelijk, zichtbaar en beleefbaar maken van cultuurhistorie, erfgoed en toerisme
3. Het versterken van de toeristische infrastructuur
4. Investeren in regiomarketing

Met deze investeringen brengen we de kwaliteit van de leefomgeving en Oldambt als toeristische bestemming naar een hoger niveau. Het wordt fijner wonen, werken en recreëren in Oldambt. Het imago van het gebied krijgt een impuls; men wil het gebied straks nog meer bezoeken en er overnachten!

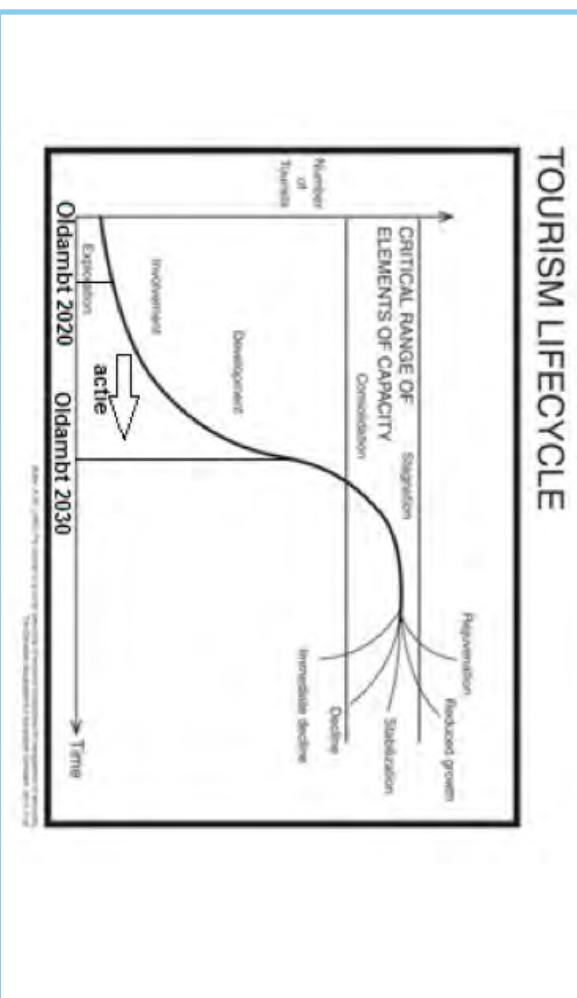
Ons doel is om in 2030 de volgende meetbare resultaten te behalen:

- Twintig voor het gebied belangrijke Oldambtster boerderijen en hun erven worden opgewaarderd (restauratie), zijn in basis (casco) op orde en hebben een nieuwe maatschappelijke of bedrijfsmatige invulling gekregen.
- Het huidige aantal toeristische overnachtingen wordt verduubeld naar 200.000 overnachtingen per jaar, de toeristische bestedingen groeien met 50 procent van 20 miljoen (rapport ZKA) naar 30 miljoen en leveren daarmee een substantiële bijdrage aan de regionale economie.
- De werkgelegenheid in de sectoren toerisme, recreatie, kunst en cultuur, erfgoed, agritoeerisme en horreca - nu goed voor zo'n 500 fte - wordt verduubeld naar 1000 fte.
- Het recreatieve routenetwerk voor wandelen, fietsen en varen wordt uitgebreid met 20 kilometer (wegwerken ontbrekende schakels en aanleggen nieuwe tracés) en kwalitatief verbeterd voor een grotere gebruikersgroep (ook mindervaliden, eBikes en 'snelverkeer').
- De regiomarketing ontwikkelt elke twee jaar een nieuwe toerisme- en publiekcampagne om het erfgoedtoerisme en erfgoedbewustzijn te bevorderen. Onderwijs en arbeidsmarkt worden gestimuleerd om samen te werken in gerichte opleidingen, om

jongeren kansrijk te maken voor banen in de erfgoedrestaurantiesector en in de toeristische sector gericht op gastvrijheid, horeca en dienstverlening. Instroom van vakopleidingen wordt bevorderd en uitstroom en werkgelegenheidsgroei worden gemonitord. Het aantal afgeronde vakopleidingen neemt toe met 40 procent ten opzichte van 2020.

Levenscyclus toeristische bestemming Oldambt

De levenscyclus van een toeristische bestemming kent een aantal fasen volgens Butler's Tourism Life Cycle Model (zie afbeelding hieronder). In Oldambt zijn we nog in een redelijk jonge fase van ontwikkeling in deze levenscyclus. We willen doorgroeien naar de fase van 'Development'. Dit gaan we realiseren met beleid, maatregelen en projecten waardoor we meer overnachtingen realiseren, meer werkgelegenheid creëren en een prettigere leef-, woon- en recreatieomgeving creëren voor onze eigen bewoners en bezoekers.

Aanpak

Voor de programmamlijn 'Toekomst voor toerisme en erfgoed' bestaat de aanpak uit vier deelt thema's die hieronder worden beschreven. De voorbeeldprojecten zijn daarbij ook per thema benoemd.

Thema 1: behouden, versterken en doorontwikkelen van erfgoed en cultuurlandschap

- Cultuurlandschap en erfgoed: we willen de ruimtelijke kwaliteit en beleefbaarheid van onze regio versterken en stimuleren door gerichte investeringen in het behoud, de versterking en de doorontwikkeling van ons cultuurlandschap en erfgoed (bijvoorbeeld de Oude Remise in Bad Nieuweschans en de Phaff-fabriek in Winschoten). We willen ons groene erfgoed, het landschap en de ruimtelijke kwaliteit van karakteristieke erven versterken en doorontwikkelen. Verder werken we aan een programma rondom Oldambtster boerderijen waarbij we vanuit het nationaal programma bij kunnen dragen aan het behoud van dit erfgoed, maar ook aan de herbestemming ervan en nieuwe economische of toeristische kansen. We zoeken hier ook de samenwerking met het Erfgoedprogramma van de provincie.
- Toeristisch aanbod: we willen unieke verblijfsaccommodaties aantrekken en promoten, bijvoorbeeld door het stimuleren van de toeristische herbestemming van Oldambtster boerderijen.
- Erfgoedprogramma: we haken aan op de ambities en projecten van het provinciale Erfgoedprogramma. Concreet zoeken we hierbij de koppelkansen in het herstellen van monumentale panden en de aanpak van de Oldambtster boerderijen.

Voorbeeldprojecten

- **Herstelfonds Oldambtster boerderijen:** twintig voor het gebied belangrijke boerderijen en hun erven hebben een opwaardering gekregen, zijn in de basis (casco) op orde en hebben een nieuwe maatschappelijke of bedrijfsmatige invulling gekregen. Het gaat dan om het herbestemmen van deze boerderijen naar unieke verblijfsaccommodaties in het hogere segment: bijzondere erfgoedlogementen. Uitgangspunt is de ondersteuning van twee boerderijen per jaar.
- Bijdrage aan subsidieregeling karakteristieke panden: we dragen bij aan een provinciale subsidieregeling voor het onderhoud, de verduurzaming en de herbestemming van karakteristieke panden.
- Opruimen en herontwikkelen ruïnes: ruïnes en verkrotte boerderijen zijn opgeruimd waar-

- door de ruimtelijke kwaliteit versterkt is. We gaan vijf ruïnes herontwikkelen tot toeristische 'Points of Interest' en ecologische hotspots.
- Aangepak groen en landschappelijk erfgoed: herstel natuur, biodiversiteit en landschappelijke structuren, waaronder boerenerven, bomenlanen, slingerthuinen en kolken.
- Depot, innovatiewerkplaats en vakmanschap: het inrichten van een Oldambtster boerderij als opslagdepot voor monumentale materialen. De boerderij fungeert als innovatiewerkplaats en opleidingsplatform voor restauratieaannemers en vakopleidingen.

Villa Hoogheem in Nieuwolda – foto © Petra Ruben

- Thema 2: toegankelijk, zichtbaar en beleefbaar maken van cultuurhistorie, erfgoed en toerisme**
- Imago en toeristisch klimaat: hierbij gaat het om projecten die het toeristisch klimaat en het Oldambtster imago versterken en ons Oldambtster erfgoed toekomstbestendig maken. We willen ons erfgoed, landschap, natuur, cultuur en de verhalen die erbij horen voor inwoners en bezoekers toegankelijk, zichtbaar en beleefbaar maken.
  - Met het inrichten van figuurlijke toegangspoorten investeren we in de restauratie, verduurzaming en herbestemming van unieke erfgoedclusters in Oldambt. Deze toegangspoorten worden onder andere ingericht als experience centers (bezoekers- en beleefcentra) en vormen de eerste kennismaking voor bezoekers met het unieke gebied de Graanrepubliek. Deze toegangspoorten bevinden zich in een aantal erfgoedclusters die ook als voorbeeldprojecten zijn gedefinieerd.

Voorbeeldprojecten

- Gebiedsontwikkeling Oudezijl in Bad Nieuweschans: de Oude Remise in Bad Nieuweschans krijgt een nieuwe bestemming: van cultureel erfgoed tot productiecentrum voor de verwerking van biologisch graan naar brood, bier, jenever en muesli. We ontwikkelen hier een experience center/bezoekerscentrum.
- Gebiedsontwikkeling Wirschoten Waterkwartier: de Phaff-fabriek in Wirschoten (rijksmonument) wordt gerestaureerd en krijgt een nieuwe maatschappelijke woon-zorgfunctie met 22 woon-zorgeenheden en twee shortstay eenheden. Het naastgelegen Halle Democratie wordt ontwikkeld en ingericht als experience center.
- Krachtkoppeling: drie gemalen worden als figuurlijke toegangspoorten ontwikkeld en ingericht als experience centers.
- Koppeling met opleidingen, werkervaringsplaatsen en stageplekken: voor de bemsing van de toegangspoorten is het versterken van (erfgoed)vrijwilligers en lokaal ambassadeurschap (Gastvrij Landschap Oldambt) essentieel. In de nadere uitwerking besteden we hier extra aandacht aan.

Thema 3: versterken van de toeristische infrastructuur

- Toeristisch-recreatieve infrastructuur: we investeren in belangrijke bottlenecks en pakken die, waar ze een meerwaarde hebben, gericht aan. Naast de fiets- en wandelroutes zien we ook kansen om vaartroutes en andere infrastructuur te versterken. Het gaat hierbij om een kwantitatieve uitbreiding van routenetwerken en een kwalitatieve investering op het

gebruik door verschillende doelgroepen (mindervaliden, ouderen, eBikes, kleine recreatievevaart). Routenetwerken dragen bij aan het toeristisch gebruik en de ontsluiting van het gebied en zijn de hoofdreden voor bezoekers om naar het Oldambt te komen: fietsen en wandelen, maar daarnaast ook genieten van het cultuurlandschap en de evenementen.

Voorbeeldprojecten

- Recreative routenetwerken op orde: het wandelknooppunten- en fietsknooppunten-netwerk heeft een goede dekking in het Oldambt. Veel wandelpaden en fietspaden zijn echter in slechte onderhoudsstaat en er ontbreken soms verbindende trajecten voor betere 'rondjes'. Ook voor vaarwegen geldt dat het onderhoud aan voorzieningen beter moet. Bovendien ontbreken er aanlegvoorzieningen. Er is een grote wens voor een nieuw vaartracé voor de kleine recreatievevaart (sloepen): het Beesterzijdieptracé naar Nieuwe Statenzijl (nieuw rondje vanaf het Oldambtmeer, Beerta, Hongerige Wolf, Bad Nieuweschans en Winschoten) met veel economische- en leefbaarheidseffecten in de aangliggende dorpen. Ingezet wordt op koppelkansen van landrecreatie en waterrecreatie. In dit project sluiten we aan op het REP Ring Blauwestad investeringsprogramma 2021-2024. Daarbij is het project vanuit het nationaal programma vooral gericht op de tracés buiten en in aansluiting op Blauwestad.
- Beoordling erfgoed en toerisme op orde: we willen de informatievoorziening van toeristische objecten en erfgoedobjecten, evenals de cultuur-toeristische bewegwijzering langs routes, in dorpen en de binnenstad van Winschoten, compleet en klantvriendelijk maken.
- Art 7: in Bad Nieuweschans kunnen we een start maken met de realisatie van Art7, een concept waarbij de A7 wordt ontwikkeld tot een iconische kunsttrager. Internationale, nationale en lokale kunstenaars bouwen samen de grootste, blijvende openluchtentoonstelling van Europa. Een kunstroute van ongekende omvang en kwaliteit; langs een snelweg die letterlijk en figuurlijk energie oplevert! Voor leefbaarheid, toerisme, arbeidsmarkt en bedrijvigheid, maar zeker ook voor de 'Groningse kracht en trots'.

Thema 4: investeren in regionmarketing

- Regiopromotie is belangrijk voor de vindbaarheid en herkenbaarheid van onze regio in Nederland en daarbuiten. We zien kansen in het verbinden van regionale en grensoverschrijdende thematische routes, toeristische producten en arrangementen. We verbinden onze Unique Selling Points via arrangementen met ondernemers en culturele instellingen (zoals musea). We investeren daarom in een professionele regionmarketingorganisatie,

De haven van Blauwestad – foto © Gerhard Hurenkamp

- samen met de andere gemeenten in Oost-Groningen en in nauwe samenwerking met de provincie en Marketing Groningen.
- Voor de leefbaarheid en ondersteuning van de toeristisch-recreatieve en culturele sector, willen we een uitgebreid evenementen- en festivalbeleid promoten en stimuleren.

Gemeenten in Oost-Groningen gaan beleidsmatig samenwerken aan de ontwikkeling en regionaarketing van recreatie en toerisme. Het regionaarketingmodel van Oldambt wordt mede daarom ook opgeschaald naar Oost-Groningen. Met projecten binnen dit thema willen we met incidentele investeringen een structurele impuls geven aan het versterken van het toeristisch klimaat. In de projectaanvragen onderbouwen we dit verder.

Voorbeeldprojecten

- Versterken regionaarketingorganisatie: we willen de deskundigheid en de omvang van de personeelsbezetting versterken, voldoende budget beschikbaar maken voor strategiebeoordeling en uitvoering en de regionaarketing opschalen naar heel Oost-Groningen. Daarbij is de regionaarketingorganisatie ingebed in een netwerk van regionaarketingorganisaties in de provincie Groningen en Marketing Groningen. De regionaarketingorganisatie heeft nauwe relaties met het toeristisch bedrijfsleven in de regio en levert inhoud aan voor de campagnes van Marketing Groningen.
- Regionaarketingcampagne: we willen graag starten met een gerichte regionaarketingcampagne als onderdeel van de promotie van Oldambt én Oost-Groningen als aantrekkelijke (cultuur-toeristische) regio. Met aandacht voor de Wel-varande Graanrepubliek en voor de verscheidenheid van Oost-Groningen.
- Regionaarketingwebsite en social media: we willen de innovatieve digitale toeristische informatievoorziening verbeteren, waaronder website, sociale media, 'narrow casting' en de ontwikkeling van apps.
- Stimuleren evenementen: we willen (cultuurhistorische) evenementen in Oldambt en Oost-Groningen organiseren, ondersteunen en stimuleren. Die ondersteuning is in brede zin, afhankelijk van de behoefte. We denken hierbij bijvoorbeeld aan hulp bij vergunningaanvragen, financiering en praktische zaken, maar ook aan het verbinden van partijen en/of promotionele ondersteuning.
- Stimuleren productontwikkeling: de versteviging van de regiopromotie moet hand in hand gaan met het uitbreiden van het toeristische en recreatieve aanbod. Dit wordt centraal gestimuleerd. Lokaal in Oldambt, maar ook provinciaal via Toukomst, zijn veel ideeën

ingediend die het verdienen om verder gebracht te worden in een concreet aanbod. We willen de samenwerking met en de ondersteuning van idee-indianers verder op weg helpen. Dit vergroot de betrokkenheid en het draagvlak van inwoners en ondernemers.

Historisch pand in Winschoten - foto © Jos Schaafsma

Meisje met vlieger - foto © Jos Schaafsma

VERVOLG EN UITVOERING

Met dit lokale programma geven we de kaders en richting voor de inzet van Nationaal Programma Groningen in Oldambt. De uitvoering van dit lokale plan is de verantwoordelijkheid van de gemeente. Maar we willen en kunnen dit niet alleen. Bij de verdere uitwerking en uitvoering trekken we samen op met verschillende stakeholders, waaronder onze inwoners. Veel mensen hebben aangegeven mee te willen werken aan de uitvoering van het programma. We zien het als een mooie uitdaging om de ontwikkeling en uitvoering van ideeën en projecten samen verder op te pakken.

Ambitie en realisatie

De ambities in dit lokale programma zijn fors en lijken het beschikbare budget voor Oldambt te overstijgen. We zijn ons hiervan bewust en kiezen hier toch heel duidelijk voor. We staan namelijk aan het begin van een langjarig proces. Een proces waarbinnen we met de juiste ambities en een goed programma van start gaan. Met heldere doelstellingen en ideeën over welke projecten hieraan bij kunnen dragen. Maar ook met de zekerheid dat nieuwe inzichten en ontwikkelingen zorgen voor aanpassingen van het programma.

Duidelijk is dat we met dit programma pas aan het begin staan en dat in de komende periode keuzes gemaakt moeten worden. Keuzes binnen de ontwikkeling van de programmalijnen en welke projecten meer haalbaar zijn dan andere. Maar we willen wel kijken hoe we een zo groot mogelijk deel van de gestelde ambities waar kunnen maken. Dit doen we door de aansluiting te zoeken met andere lokale programma's, de kansen die Toukomst biedt en de samenhang met de Regio Deal Oost-Groningen. Maar ook door op zoek te gaan naar andere mogelijkheden voor cofinanciering. Bij de verdere ontwikkeling van het programma ontstaat een scherper beeld van wat hierin haalbaar en realistisch is. Bij de jaarlijkse actualisaties geven we hier ook inzicht in en waar nodig stellen we plannen en ambities bij. Daarbij blijven de ambities en randvoorwaarden van het nationaal programma uitgangspunt en zetten we in op een integraal en samenhangend programma.

Tegelijk kan en hoeft niet alles vanuit Nationaal Programma Groningen gefinancierd te worden. Wel streven we ernaar om alle goede ideeën zoveel mogelijk waar te maken. Voor een groot deel kan dit door inwoners, ondernemers en organisaties zelf worden gedaan. We zien dat er in de afgelopen tijd veel enthousiasme is ontstaan en dat in samenwerking veel mogelijk is. Waar nodig en mogelijk willen we als gemeente initiatieven aanjagen en faciliteren. In sommige gevallen is alternatieve financiering mogelijk (bijvoorbeeld via het Loket

Leefbaarheid of het Impulsloket). In andere gevallen gaat een idee niet eens zozeer om geld maar om een (andere) manier van (samen)werken, sociaal kapitaal ontginnen, kennis en kunde mobiliseren of overcapaciteit benutten. Samen staan we sterker en werken we aan de toekomst van onze mooie gemeente!

Programma en projecten

Het lokale programma van Oldambt wordt nu voorgelegd ter besluitvorming. Parallel aan dit programma dienen we ook de eerste projectvoorstellen in. In een aparte bijlage bij dit programma geven we een overzicht van de projecten die we tegelijk met dit programma indienen. Daarbij wordt een korte samenvatting gegeven en een kostenoverzicht. Daarnaast is per project het voorgeschreven projectformat ingevuld. Zowel het programma als de projectvoorstellen worden voorgelegd aan het bestuur. Het bestuur neemt, na advies door de onafhankelijke beoordelingscommissie, een besluit over het programma en de toekenning van middelen voor de projecten. Na akkoord van Nationaal Programma Groningen en de definitieve vaststelling door de gemeenteraad kunnen we starten met de uitvoering.

In de komende jaren gaan we verder aan de slag met het programma. Vastgestelde projecten worden uitgewerkt en uitgevoerd. Voor een groot deel van het programma geldt dat er tijd nodig is voor de ontwikkeling van ideeën naar concrete projecten. Periodiek zijn projecten gereed om in te dienen. Bij de jaarlijkse actualisatie van het lokale programma kunnen nieuwe projecten worden ingediend, of - als snelheid is gewenst - tussendoor. Nationaal Programma Groningen stelt hiervoor een indienings- en beoordelingsritme op.

Samenwerking en rolverdeling

Met het opstellen van ons lokale programma staan we feitelijk pas aan het begin van een proces. Een proces van tien jaar waarin het programma verder ontwikkeld wordt, waarbij ideeën tot concrete projecten worden uitgewerkt en waarbij projecten in uitvoering gebracht worden. Een deel van de projecten wordt vanuit de gemeente zelf geïnitieerd en uitgevoerd. Voor andere projecten zijn andere partijen initiatiefnemer en maken we afspraken over de manier waarop het project wordt gefinancierd en gerealiseerd. In alle gevallen is de gemeente pernvorder en de partij die projectaanvragen moet indienen bij het bestuur. Hierbij zoeken we uiteraard de samenwerking en willen we de komende jaren samen met inwoners, ondernemers en organisaties uit het Oldambt optrekken. We hanteren daarbij de volgende opzet:

- Ingediende projecten worden in samenspraak met direct belanghebbenden uitgewerkt en uitgevoerd.
- Ideeën voor projecten worden samen met betrokken individuen en partijen verder ontwikkeld en ingediend.
- Voor de uitwerking van de programmajlijnen en ideeën willen we een aantal werkgroepen en klankbordgroepen organiseren. Hiervoor nodigen we relevante partijen uit, maar ook de mensen die eerder hebben aangegeven mee te willen werken aan de betreffende programmajlijnen.
- Voor de uitvoering van het programma hanteren we een actieve communicatiestrategie (informereren, betrekken, vieren van successen).

Uitgangspunt is dat ons lokale programma met de ambities en doelstellingen voor de komende tien jaar een basis vormt waaraan alle projecten worden getoetst. Het is een levend programma, met flexibiliteit voor nieuwe ontwikkelingen en inzichten. Waar nodig kan het programma geactualiseerd worden.

Organisatie

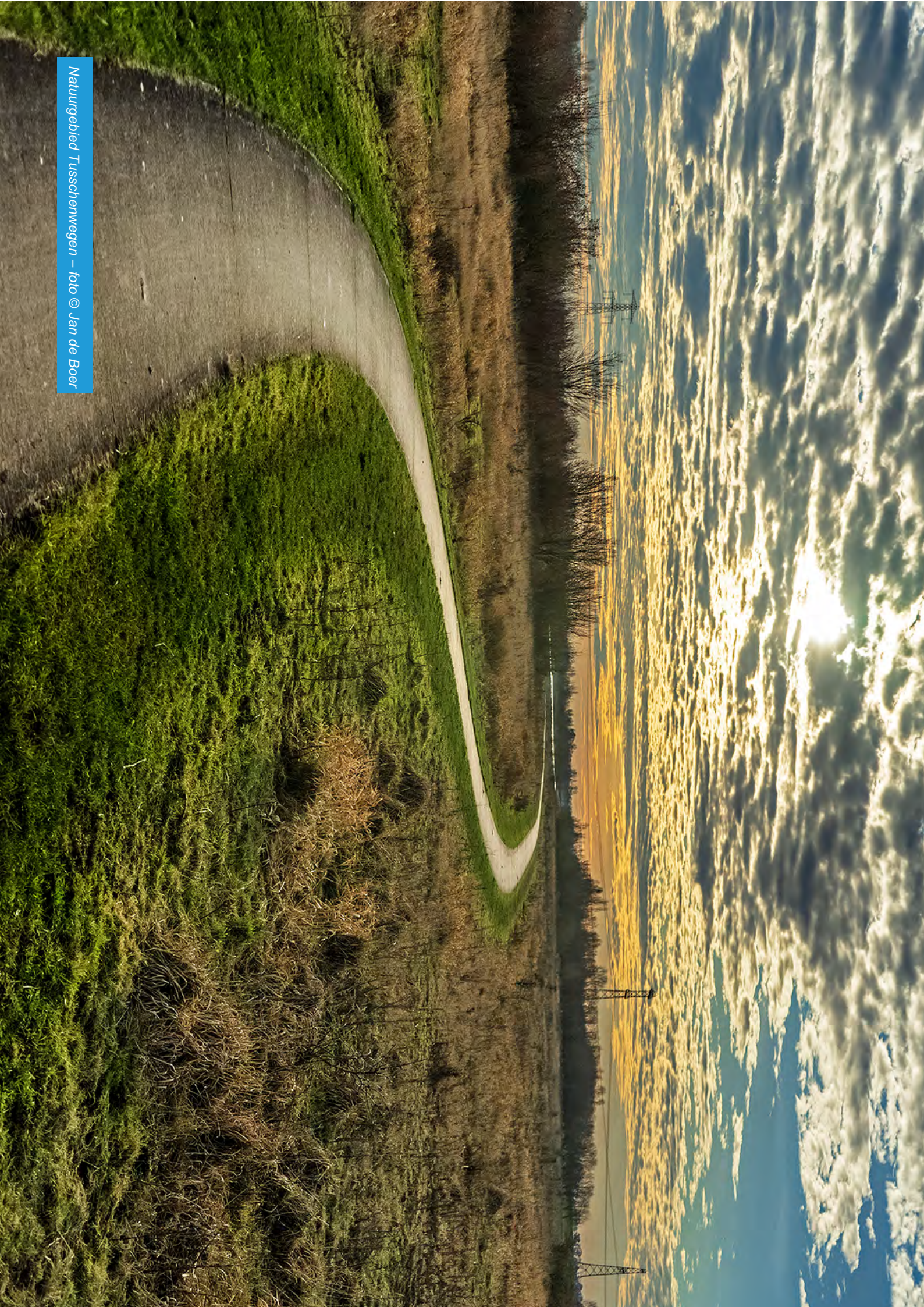
Voor de uitvoering van het lokale programma richten we een programma-organisatie in. De programma-organisatie faciliteert de samenwerking en de realisatie van het programma en de onderliggende projecten. Aandachtspunten daarbij zijn een integrale en programmatische aanpak, samenwerking en participatie, communicatie, heldere rolverdeling en aandacht voor monitoring en verantwoording.

Specifieke uitdaging hierbij is de benodigde capaciteit die bovenstaande organisatie gaat vragen en hoe we deze capaciteit financieren.

Samenhang Nationaal Programma Groningen en Regio Deal

In de ontwikkeling en uitvoering van ons lokale programma blijven we actief de samenwerking en samenhang zoeken met het nationaal programma, maar ook met de Regio Deal Ost-Groningen. Met de samenwerkende gemeenten, de provincie en het Rijk voeren we actief overleg om programma's en projecten op elkaar af te stemmen en waar mogelijk ook de samenwerking te vinden. Concreet kijken we of we op een aantal onderwerpen samen op kunnen trekken, wat mogelijk ook kan leiden tot gezamenlijke projectaanvragen.

Met de Regio Deal Ost-Groningen zien we de nodige overlap in doelstellingen en ook in mogelijke projecten. Dit vraagt een goede afstemming en samenwerking. In de afgelopen periode hebben we hier al een start mee gemaakt en in komende jaren zal dit ook een actief vervolg krijgen. Zowel binnen de gemeente Oldambt als met de andere gemeenten en de programma-organisatie zoeken we naar een goede vorm waarbinnen dit gerealiseerd kan worden.

Natargebied Tusschenwegen – foto © Jan de Boer

5

Op de fietsbrug Nieuweweg Oostwold – foto © Berta van der Meer

FINANCIËN

Vanuit Nationaal Programma Groningen is in eerste instantie ruim 22 miljoen euro beschikbaar voor het lokale programma van Oldambt. Hierin zijn ook de middelen voor de toegekende projecten in 2018 en 2019 opgenomen. Het gaat hierbij om de projecten in Scheemda en Nieuwolda en een bijdrage van de provincie voor sociaal-emotionele ondersteuning (50.000 euro). In 2023 worden de resterende middelen toegeedeeld, waarbij de garantie is dat gemeenten minimaal 50 procent van de trekkingsrechten voor de overige periode ontvangen. Daarmee bedraagt het trekkingsrecht van de gemeente Oldambt minimaal 33 miljoen euro met een looptijd van tien jaar.

Middelen NPG Oldambt	
Trekkingsrecht tot 2023	22.400.000
Minimaal trekkingsrecht na 2023	11.200.000
Totaal	33.600.000
Bestemde middelen	
Scheemda veilig en bereikbaar	285.500
Snel aan de slag met Nieuwborgen.net	105.600
Emotionele en sociale ondersteuning	288.000
Programmakosten	233.000
Totaal	912.100
Nog beschikbare middelen	32.687.900

Bestemde middelen

In de afgelopen periode is ruim 900.000 euro al bestemd. Dit betreft de twee projecten in Scheemda en Nieuwolda die in 2019 zijn toegekend en die al in voorbereiding of uitvoering zijn. Deze middelen maakten in eerste instantie geen deel uit van de trekkingsrechten, maar zijn hier later alsnog bij betrokken. De middelen voor sociaal-emotionele ondersteuning zijn onderdeel van een regionaal programma in het kader van de aardbevingsproblematiek. Hierin zit vijftig procent cofinanciering van het Rijk. In Oldambt hebben we, net als andere gemeenten, 238.000 euro beschikbaar gesteld voor de regionale aanpak. Daarnaast hebben

we van de provincie 50.000 euro vanuit Nationaal Programma Groningen ontvangen voor lokale inzet. Tot slot hebben we vanuit het Rijk een bijdrage ontvangen van 238.000 euro voor lokale inzet (dit bedrag maakt geen deel uit van de trekkingsrechten). In Oldambt zetten we deze middelen onder andere in voor een welzijnscoach via Sociaal Werk Oldambt. Tot slot is een bedrag begroot voor programmakosten. Deze middelen worden besteed aan de kosten voor het opstellen van het programma (onder andere organisatie- en advieskosten). Afgesproken is dat we als gemeente maximaal één procent van de trekkingsrechten hieraan mogen besteden. De programmakosten zijn vrij te besteden gedurende de looptijd van Nationaal Programma Groningen.

Programmabegroting

Bij het opstellen van dit programma hebben we ervoor gekozen om nog geen specifieke programmabegroting op te stellen. Reden hiervoor is dat we én nog geen compleet beeld hebben van de uiteindelijke omvang van de programmam lijnen en onderliggende projecten én nog onderzoeken waar multipliereffecten en financieringskansen liggen, ook met de inzet van andere middelen. Het lokale programma is een kapstok of paraplu op basis waarvan we de komende periode verder gaan werken aan de ontwikkeling van ideeën en het voorbereiden van projecten. Hierin speelt ook mee dat we de komende periode nadrukkelijk nog de afstemming willen zoeken met de programma's die ontwikkeld worden door de provincie, andere gemeenten, Toukomst en de Regio Deal Oost-Groningen.

Bij de actualisatie van dit programma eind 2021 voegen we een programmabegroting toe met een globale verdeling over de programmam lijnen en een inschatting van de jaarlijkse bestedingen.

Strattheaterfestival Waterbei in Wirschothen

MONITORING EN RAPPORTAGE

Het doel en de ambities van Nationaal Programma Groningen zijn in het overkoepelende programmakader duidelijk beschreven. In dit lokale programmaplans staat hoe we de middelen op lokaal niveau inzetten om bij te dragen aan deze doelen en ambities. Dit vormt dan ook de basis voor de monitoring van de effecten. De monitoring en rapportage vinden in eerste instantie plaats in opdracht van het programmabureau Nationaal Programma Groningen. Het programmabureau maakt jaarlijks een effectrapportage. De eerste verschijnt in 2021. In de effectrapportage wordt ingegaan op brede welvaart, imago, de vier centrale doelstellingen en de onderliggende indicatoren. Met deze rapportages kunnen we ook de inzet en impact op lokaal niveau monitoren.

We hebben in dit lokale programma een aantal meetbare resultaten benoemd. Een deel van deze resultaten wordt gemeten via de monitoring van het programmabureau. Voor een aantal specifiek benoemde resultaten is dat niet het geval. Die monitoren wij als gemeente zelf gedurende de looptijd van het programma.

Vanuit de monitoring die wordt opgezet rond het nationaal programma onderzoeken we hoe we de ontwikkeling en voortgang in Oldambt (en mogelijk in onze dorpen en wijken) kunnen monitoren en welke indicatoren we hierbij kunnen gebruiken. Daarbij willen we ook de mogelijke inzet van een gebiedskompas onderzoeken, waar in andere gemeenten mee geëxperimenteerd wordt.

Actualisatie

Dit lokale programma bevat de programmalijnen waar we de komende jaren mee aan de slag willen. Daarbij maken we keuzes, maar behouden we ook de flexibiliteit om de komende jaren bij te kunnen sturen. Nationaal Programma Groningen is een programma met een looptijd van tien jaar. Dat betekent dat niet alles in één keer klaar hoeft te zijn en ingediend hoeft te worden.

Jaarlijks zullen we ons lokale programma actualiseren en vullen we vooral ook de uitvoeringsparagraaf verder in. Ook dienen we regelmatig nieuwe projectvoorstellen in. In de actualisaties hebben we in elk geval aandacht voor de verdere concretisering van de programmalijnen, het bijwerken van de begroting en het aanvullen van de uitvoeringsparagraaf.

BIJLAGE 1 - VERANTWOORDING

In deze bijlage geven we een toelichting op de totstandkoming van het lokale programma in Oldambt. Daarnaast geven we de randvoorwaarden van Nationaal Programma Groningen weer en geven we aan op welke manier we hieraan invulling geven met dit programma.

Totstandkoming lokaal programma

Start: ophalen input en ideeën

In de maanden februari en maart 2020 hebben we Oldambtsters op verschillende manieren uitgedaagd om met ons mee te denken over de toekomst van Oldambt. We hebben via onze website, social media en de Oldambtster (onze gemeentelijke informatiekraan) aandacht gevraagd voor het lokale programma en voor de campagne van Toukomst. Ook hebben we een filmspelling uitgezet waarop veel respons is gekomen. Deze peiling stond open tussen 25 februari en 18 maart 2020 en had een bereik van ruim 2400 mensen. In totaal hebben 239 respondenten de vragenlijst ingevuld. Verder hebben we vier bijeenkomsten georganiseerd waarin we in gesprek gingen over ideeën voor de toekomst van Oldambt en de mogelijke invulling van ons lokale programma:

- Dorps- en wijkverenigingen (12 februari): met ongeveer 50 deelnemers konden we spreken van een prachtige opkomst. Nagenoeg alle dorpen en wijken waren vertegenwoordigd. In kleine groepen is van gedachten gewisseld over de ambities van het lokale programma en de ideeën die leven om ons gebied sterker en mooier te maken. De speerpunten uit deze bijeenkomst waren: toerisme, meer stageplaatsen, nieuwe opleidings-, aanpak verpaupering van gebouwen, snel internet en nieuwe en levensloopbestendige woningen.
- GeneRaadCie (2 maart): vervolgens hebben we een bijeenkomst georganiseerd met onze jongerenraad in oprichting. De jongeren hebben het Toukomstspel gespeeld, waarbij ze in verschillende rollen aan de slag gingen met de inrichting en ontwikkeling van hun dorp. Er zijn twee ideeën ontwikkeld die ingediend zijn op de website van Toukomst: over start-ups en biodiversiteit. Aansluitend lichten de jongeren hun ideeën toe in de gemeenteraadsvergadering, die toevallig op hetzelfde moment en op dezelfde locatie plaatsvond.
- Stakeholders (3 maart): een bijeenkomst met een dertigtal stakeholders uit onder andere de zorg, het onderwijs, het bedrijfsleven, wonen, cultuur en toerisme. Ook hier waren we blij verrast door de opkomst en de betrokkenheid. Als speerpunten werden genoemd: benut de kracht van het landschap, versterk het toerisme, Groningen als één product verkopen, Oldambt aantrekkelijker maken voor hoger opgeleiden, betaalbare woningen

voor jongeren en ouderen én het belang van glasvezel.

- Ondernemersverenigingen (5 maart): tot slot hadden we een avond met ondernemers. Een opvallend speerpunt was het belang en het verbeteren van de samenwerking, zowel tussen ondernemers onderling als met de gemeente. Andere ideeën die genoemd werden: belang en samenhang van wonen-werken-leven, van gaswinning naar waterstofcentrum, glasvezel als basisinfrastructuur en investeren in het onderwijs.

Toukomst

Het uitvragen van ideeën voor ons lokale programma liep nagenoeg parallel met het proces rond Toukomst. We hebben dit als heel positief ervaren. Zo was tijdens de bijeenkomst met de dorpen en wijken ook de campagneploeg van Toukomst betrokken en hebben we tijdens de bijeenkomst met GeneRaadCie het Toukomstspel gespeeld. Dit spel is later ook nog gespeeld met jongeren op het Ubbo Emmius-college in Wirschoten. Ten slotte was de Toukomsttour op het Marktplaatsplein in Wirschoten en bij Grasnapolsky in Scheemda om ideeën op te halen. We hebben onze inwoners tijdens het hele proces actief opgeroepen om ideeën voor de toekomst van Groningen in te dienen via Toukomst. En dat heeft effect gehad. Van de in totaal 900 ideeën zijn er bijna 100 vanuit Oldambt ingediend. Oldambt is daarmee, na de gemeente Groningen, de gemeente met de meest ingediende plannen. We hebben deze plannen ook meegenomen bij het opstellen van ons lokale programma.

Oogst en contouren

Oorspronkelijk wilden we in het verlengde van het ophalen van ideeën een grote inwonersbijeenkomst organiseren in De Toekomst in Scheemda. Doel hiervan was om samen met inwoners en betrokkenen te komen tot een nadere prioritering. Vanwege de coronapandemie kon dit helaas niet doorgaan. We hebben toen besloten om op basis van alle ideeën en input een contourennota op te stellen. Daarvoor hebben we alle input geanalyseerd en gebundeld en daarbij op hoofdlijnen de input vanuit de dorps- en wijkvisies betrokken. De contourennota is in juni 2020 door het college vastgesteld en vervolgens met de gemeenteraad gedeeld en besproken.

De contouren voor het lokale programma zijn getoetst bij onze inwoners, ondernemers en betrokken organisaties. Het doel was om van hen te horen of we de juiste richting te pakken hadden, welke thema's het belangrijkste werden gevonden en welke zaken echt prioriteit moesten krijgen. Hiervoor is in de periode eind juni, begin juli een enquête uitgezet, zowel

via de lokale krant (Oldambtster) als online. Meer dan 800 mensen hebben de vragenlijst ingevuld. Bijna de helft van de respondenten heeft aangegeven dat ze graag mee willen werken aan het vervolg. Opnieuw een teken dat Nationaal Programma Groningen erg leeft in Oldambt.

Opvallend aan de uitkomsten van de enquête is het feit dat het grootste deel van de mensen (41,5 procent) het geld wil investeren in de jeugd. Daarnaast is ook de toekomst van de dorpen en wijken veel genoemd (35,8 procent). De andere thema's (ondernemers en toerisme en erfgoed) werden minder vaak genoemd als belangrijkste thema's, maar dat betekent niet dat die niet belangrijk zijn. We zagen namelijk aan de reacties dat de thema's onderling veel samenhang vertoonden. Zo hangt de toekomst voor de jeugd bijvoorbeeld direct samen met investeringen in het onderwijs, meer kansen op werk én een goed woon- en leefklimaat. Mensen gaven ook aan dat ze werkgelegenheid, het aantrekken van nieuwe bedrijven en toeristen, het behoud van het mooie landschap en het aanpakken van de leegstand erg belangrijk vinden voor de toekomst. Slim investeren en projecten die bijdragen aan meerdere doelstellingen lijkt daarmee de (impliciete) oproep.

Expertanalyse

Voor de uitwerking en aanscherping van het programma hebben we de Innovatiewerkplaats EDRIIT (Hanzehogeschool Groningen) gevraagd om een deskundigen-raadpleging te organiseren. In augustus zijn hiervoor een aantal deskundigen geïnterviewd. Naast experts vanuit de Hanzehogeschool en de Rijksuniversiteit Groningen zijn ook deskundigen ingeschakeld via de deskundigenpool van Nationaal Programma Groningen. De vraag die aan de deskundigen werd voorgelegd was: van welke accenten binnen onze vier programmalijnen kunnen we verwachten dat zij de meeste impact genereren voor de verschillende stakeholders in relatie tot "brede welvaart"?

Op basis van de interviews is een concept-rapportage opgesteld die met de deskundigen en betrokkenen vanuit gemeente is besproken. Doel hiervan was om samen de uitkomsten van de interviews te bespreken, te verduidelijken en aan te scherpen. De uitkomsten uit deze raadpleging worden gezien als suggesties voor een verdere verrijking van alle input van inwoners en andere stakeholders.

Samenvattend: de vier programmalijnen worden door de deskundigen onderschreven. Dit geldt ook voor de projecten die onder de programmalijnen worden genoemd. Die dragen in principe allemaal bij aan de brede welvaart in de regio. Tijdens de gesprekken is hier een meer concrete invulling en focus aan gegeven. Verder werd door de experts geconstateerd dat enkele perspectieven ontbraken: de kansen van een gemeente in een grensregio en de kansen en bedreigingen van de klimaatverandering. Ook gaven de experts het advies om focus in het programma aan te brengen om effecten op langere termijn te bereiken.

Naar een definitief programma

De resultaten van de enquête, de expertanalyse en de vervolgesprekken met betrokkenen hebben geleid tot de aanscherping en uitwerking van de contouren naar ons lokale programma. Dit programma bevat de ambitie en visie die we als gemeente hebben met het nationaal programma en de vier programmalijnen waar we in Oldambt aan gaan werken. Een breed gedragen ambitie en visie waar we samen met betrokken inwoners, ondernemers en organisaties graag mee aan de slag gaan. Dit programma wordt ingediend bij het bestuur van Nationaal Programma Groningen. Na toetsing en besluitvorming wordt het programma uiteindelijk vastgesteld door de gemeenteraad van Oldambt.

Randvoorwaarden Nationaal Programma Groningen

Ons lokale programma wordt getoetst aan de volgende randvoorwaarden:

1. Participatie: alles wat we doen, doen we met en voor de Groningers

We hebben in het proces voor het lokale programma veel aandacht besteed aan het betrekken van onze inwoners, ondernemers en organisaties. Uitgangspunt was én is dat we het programma samen met Oldambtsters willen maken én uitvoeren. Zoals benoemd hebben we een uitgebreid participatieproces doorlopen, hebben we veel input en ideeën ontvangen en zijn veel mensen en organisaties betrokken. Ook in de verdere ontwikkeling van het programma en de uitvoering van projecten zoeken we nadrukkelijk de samenwerking. Hier hebben we in hoofdstuk 4 ook een aantal onderdelen van benoemd.

2. Integraal: projecten moeten een verbindende rol spelen en integraal bijdragen aan de vier ambities economie, werken & leren, leefbaarheid en natuur & klimaat

In het programma hebben we vier programmajlijnen ontwikkeld waarbij integraliteit een belangrijk punt is. Dit betreft zowel de integraliteit tussen de vier programmalijnen als de samenhang met en bijdrage aan de ambities van het nationaal programma. Wel leggen we in het lokale programmapijan op de ene ambitie een grotere nadruk dan op andere. Argumentatie hiervoor is dat we vanuit een lokaal perspectief en met partners op lokaal niveau zien dat niet elke ambitie vraagt om dezelfde aandacht of accenten. In de projecten streven we wel naar een maximale integraliteit en bijdrage aan de vastgestelde ambities.

3. Proportionaliteit: we doen geen 'kleine dingen' en het effect moet substantieel zijn (hefboom)

Onze ambitie met het nationaal programma is dat we de komende jaren met ons lokale programma en de projecten die daaruit voortvloeden echt het verschil gaan maken. We investeren in projecten die een structurele impact realiseren en die zoveel mogelijk een bijdrage leveren aan de ambities en doelstellingen. In het lokale programma is dit nog niet heel concreet te maken, ook omdat we nog aan het begin van het proces staan. Wel hebben we opgenomen dat we potentiële projecten toetsen aan deze randvoorwaarde en dit in de aanvraag ook helder omschrijven.

4. Samenhang: er moet een goede samenhang zijn tussen lokaal en regionaal; het geheel is meer dan de som der delen

Als gemeente hechten we ontzettend veel waarde aan het creëren van samenhang en het gezamenlijk werken aan de toekomst van onze regio en provincie. Dit doen we in het verband van het nationaal programma, maar ook in relatie tot het gebied Oost-Groningen. In het lokale programma hebben we veel aandacht besteed aan het neerzetten van deze samenhang. In hoofdstuk 1 hebben we hier een toelichting op gegeven en ook in de rest van het programma komt dit duidelijk terug.

5. Toekomstbestendigheid: projecten moeten een duurzaam c.q. doorlopend effect hebben, niet voor de korte termijn zijn en zoveel mogelijk zelfstandig kunnen voortbestaan

De ambities op dit punt zijn in het programma duidelijk benoemd. In de uitwerking naar projecten vormt dit ook een belangrijk criterium en aandachtspunt. In de projectaanvragen hebben we hier expliciet aandacht voor.

6. Cofinanciering: dit is voor de lokale programma's geen harde voorwaarde, maar we streven wel naar een maximaal hefboomeffect en er moet getoond worden welke partijen een bijdrage leveren

Ons lokale programma kent forse ambities die niet alleen met middelen uit het nationaal programma zijn te financieren. We streven dan ook zoveel mogelijk naar projecten met een duidelijke cofinanciering en hefboomeffect.

Koolzaadveld in Oldambt

Rode brug in natuurgebied Tusschenwegen